

“Şerefü'l-mekân bi'l-mekîn / Bir yerin şerefi, orada **bulunanlar** sebebiyledir” buyrulmuştur. Bu vesileyle dergimizin bu sayısında da bizleri yalnız bırakmayan siz değerli dostlarımızı **“mekîn”** sıfatıyla vasfediyoruz efendim.

Gelin öksüz kalmadan

Allah'ı zikredelim

Gelin ömür dolmadan

Allah'ı zikredelim

Evet, yerde gökte ne varsa hepsi Allah'ı zikrediyor biz farkına varsak da varmasak da...

Aslında ilahi zikrin kaleme ve satır satır yazılan Kitâb'a aksisedasıdır bütün hadise.

Cenâb-ı Allah'ın ismini dilinden düşürmeyen Hz. Peygamber'in inanan sinelere bir hediyesidir Esmâ-ı İlâhiyye...

Sadra şifa, derde deva, akla ziyadır Zikr-i İlâhî.

Ve dahi bir imdattır darda kalana, nusrettir sıkılıp bunalana. Berekttir, rahmettir, feyizdir ittika sahibi kullara... Süleyman Çelebi ne de güzel ifade etmiştir:

Allah adın her kim ol evvel ana

Her işi âsân ider Allah ona

Her nefesde Allah âdın de müdâm

Allah adıyla olur her iş tamam

Bir kez Allah dese aşk ile lisân

Dökülür cümle günah misl-i hazân

İsm-i pâkin pâk olur zikr eyleyen

Her murâda irişür Allah diyen

“Nefsini tezkiye eden kurtuluşa ermiştir” buyuran Hz. Allah, nefsin mahiyetini Kitâb'ında bildirmiş, onun ıslah yollarını da göstermiştir. Hz. Peygamber (s.a.s) ve O'nun ashâbı (r.anhüm) bu hususta biz mü'minlere en güzel örnektir kuşkusuz.

Söz ve amel, iç ve dış uyumlu olduğu zaman kurtuluş mümkünse; Allah'a, Peygamber'ine, Kitâb'ına, insanlara ve bütün mahlûkata doğru bir duruş sergileyen, özü-sözü ve ameli doğru olan muttaki, muhlis, muvahhid kullar şüphe yok ki kurtuluşa ereceklerdir.

“Allah'a giden yollar mahlûkatın nefesleri sayısındadır” amma ömür de kısadır. Nefs ü şeytanın, hevâ ü hevesin bitmez tükenmez mekri, desise ve oyunları vardır. Bunları kavrayıp anlayana kadar; seyr u sülûkunu tamamlamış, Cenâb-ı Hakk'ın avn ü keremi ile nefsin tezkiye etmiş manevi bir rehber, bir mürşid-i kâmile intisap etmek yolun belki de yarısını katetmek kadar mühimdir.

“O'na ulaştıracak vesileler arayınız” buyruluyor Zikr-i Hakîm'de...

Siz de O'na ulaştıracak bir rehber kavuşmak ister misiniz?

Allah'a emanet olunuz...

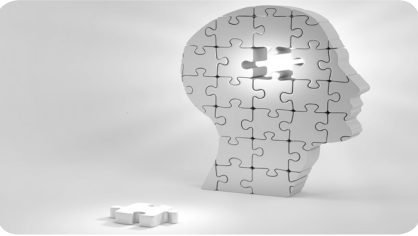
İçindekiler

Doğru Söylediyse Kurtuldu
Abdullah Demircioğlu / 3

Yâsir Ailesi
Prof. Dr. Hüseyin Algül / 6

Bilgi ve Bilgelik
Prof. Dr. Ali Akyüz / 10

Abdülkâdir Geylanî'ye Göre Nefis
Prof. Dr. Dilaver Gürer / 32

Son Demleri

Dr. Yunus AKYÜREK / 5

Allah'ı Zikredelim

Zülcenâheyn / 7

Asr-ı Saâdetde Mescid-i Nebevî ve Diğer Mescidler

Alıntı / 8

Çocuk ve Peygamber Sevgisi

Yeşim Gezmiş TORTUM / 13

Divan-ı Kebir'den / 15

Estağfirullah Tevbe

Eşrefoğlu RÜMÎ / 17

Ankâzâde Köstendili Halil Efendi'nin

Tüti İhsan Efendi'ye Mektubu (5. Mektub) / 18

Kıssadan Hisseler

Derleyen: Oktay YETİŞKİN /21

Mevlânâ ve Müsamaha

Zülcenâheyn / 24

İlim-Amel, Seyr u Sülûk

Aziz Mahmûd Hüdâyi / 26

Beni Seviyorsan

Abdülkâdir GEYLANÎ / 28

Kaside-i Bür'e

Tüfân ATMACA /31

Suflilerden Esintiler...

Şaban KESİCİ / 35

Tarikatların Ortak Unsurları

Prof. Dr. Mustafa KARA / 36

Taşlaşmış Kalpleri Eritsek Merhametimizle

Ayşegül SAYIN / 39

Küllî ve Cüz'î İrade

Dr. Zafer TORTUM / 41

Yünus'un Menâkıbı

Prof. Dr. Mustafa TATÇI / 43

Fıkıh Köşesi

M. Emin SÖĞÜT / 46

Yayın Türü: Yaygın Süreli • zuhurdergisi@hotmail.com / www.zuhurdergisi.com • **Sahibi:** Yunus Emre Sevenler ve Tanitanlar Derneği • **Yazı İşleri Müdürü:** Dr. Yunus AKYÜREK • **Grafik Tasarım:** Furkan Selçuk ERTARGİN • **Temsilcilikler:** İstanbul 5334747026 Eskişehir 5353134347 / Bursa 0537 787 58 48 / Kayseri: 5444600030 / Belçika :0032488808541 • **Baskı:** Erkam Matbaası

Doğru Söylediyse Kurtuldu

*Avrupa İslâm Fakültesi Rektörü,
Abdullah DEMİRCİOĞLU*

Konuya serlevha yapılan bu söz, âlemlere rahmet olarak gönderilen Rasûlullâh'a aittir. Olay şöyle olmuş ve gelişmiştir.

Bir meclis kurulmuş, meclisin başında O, dinleyiciler de sahabiler... Saçı-başı dağınık bir kişi uzaktan görüldü. Belli ki bir sıkıntısı var, onu halletmeye geliyor. Konuşuyor, bir şeyler söylüyor ama ne dediği net olarak anlaşılıyordu.

Derken meclise yaklaştı ve İslâm'ın ne olduğunu Rasûlullâh'tan sormaya başladı. Sorunun muhatabı *aleyhissalâtu ve's-selâm* olduğu için O şöyle cevapladı:

"Hamsü salevâtin fi'l-yevmi ve'l-leyli / Gece olsun gündüz olsun beş vakit namazdan ibarettir."

Cevabı alınca bu sefer şöyle bir soru daha yönelttiler ve dediler ki:

"Bundan başka üzerime düşen bir şey var mıdır?"

Rasûlullâh:

"Hayır, yoktur ancak nafîle olarak kılacak olursan o müstesna..." buyurdular.

Rasûlullâh bundan sonra Ramazan ayında tutulacak olan orucun farz olduğunu, sonra da zekâtı o kişiye hatırlattı.

İslâm dininin doğduğunu, Peygamberin bu dini tebliğ ettiğini duymuş, bu ilâhî ve yeni din hakkında bilgi edinmek istiyor, ***"Namazdan sonra oruç ve zekâta ait başka hükümler var mıdır?"*** diye soruyordu. Rasûlullâh da her defasında:

"Lâ illâ en tedavve'a... / Hayır, yoktur ama nafîle olarak oruç tutar, nafîle olarak sadaka verirsen o başka..." buyurdular.

Cevaplardan tatmin olup hemen dönerek şöyle yürüyüp ayrılıyordu.

"Vallâhi lâ ezîdü 'alâ hâzâ ve lâ enkusü... / Yemin ederek söylüyorum ki ben bunlardan ne bir fazla ve ne de bir eksik yapacağım."

Bunu duyan risâlet-penâh Efendimiz:

“Efleha in sadeka... / Doğru söylüyorsa kurtulmuştur.” (Ebû Dâvûd, Kitâbu’s-Salâ, Bâbu Farzı’s-Salât, I, hds.391)

Bu hadiste, İslâm’ın bina kılındığı temellerden namaz, oruç, zekât söylenmiş, kelime-i şahadet ve hac belirtilmemiştir. Ama diğer hadislerde bunlar da sarahatle belirtilmiştir. Ayrıca bu hadisin senesinde tam beş kişi vardır. Yine bu hadis, Buhari, Müslim, İmam-ı Mâlik ve Nesei tarafından da rivayet edilmiştir.

Hemen bu hadisten sonra gelen hadisin son kısmında;

“Efleha ve ebihi in sadeka, dehale’l-cennete ve ebihi in sadeka / Eğer doğru söylüyorsa, babası hakkı için kurtulmuştur veya babası hakkı için doğru söylüyorsa o cennete girecektir.” Şeklinde ayrıntılar da vardır.

Buradaki yemin, öncekiler arasında yaygın olan bir yemin çeşidi idi. Baba hakkı, ana başı ve benzeri yeminlerle yemin olmaz. O halde niçin böyle olmuştur?

Hadis şârihleri şu mütalaada bulunuyorlar. Diyorlar ki;

“Önceleri böyle yeminler vardı. Sonra bu yemin şekli ortadan kaldırıldı.”

“Namazların beş vakit oluşu Kur’ân-ı Kerîm’de yoktur” yaygarasıyla ortaya çıkıp ortalığa fitne tohumlarını ekmeğe uğraşanlar bu ve bu gibi hadisler karşısında ne derler acaba!

Ebû Dâvûd hakkında birkaç kelime söyleyecek olursak deriz ki;

Onun eseri altı sahih hadis kitabından biridir. Hadisçilerin sıralamasına göre üçüncü sıradadır. Yani;

1. Buhârî
2. Müslim
3. Ebû Dâvûd
4. Neseî
5. Tirmizî
6. İbn Mâce

İbnu A’rabî:

“(Kişinin yanında) İlmi eserden hiçbir şey yoksa sadece Kur’ân ve Ebû Dâvûd’un hadis kitabı var ise, onun başka kitaplara elbette ki ihtiyacı olmayacaktır.” demiştir.

Peygamber’in (s.a.s) hadisleri, Kur’ân-ı Kerim’in açıklayıcısıdır. Kendisinde uyulacak güzel bir ahlak vardır.

O’nun ahlakını uygulamak, Sünnet’ini yaşatmak şarttır...

Son Demleri

Dr. Yunus AKYÜREK

Baş münafık Abdullah b. Übeyy b. Selûl, Hicretin 9. yılı Şevval ayının sonuna doğru hastalandı. Hastalığı yirmi gece sürdü. Zilkade ayında da öldü.

Peygamberimiz *aleyhisselam*, Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ü hastalığı sırasında gider, yoklardı.

Bir gün Abdullah b. Übeyy, Peygamberimiz *aleyhisselama* "**gelsin**" diye haber saldı.

Peygamberimiz *aleyhisselam*, onun öleceği gün yanına vardı. Ölmek üzere olduğunca anlayınca:

"Vallahi, ben seni Yahudileri sevmekten nehy eder dururdum. Yahudi sevgisi nihayet helak etti!" dedi.

Abdullah b. Übeyy:

"Es'ad b. Zürâre onlara kin besledi de kendisine ne yararı oldu ki!

Yâ Rasûlallah! Şimdi, kınama ve azarlama zamanı değil, ölme zamanıdır! Ben seni yanıma beni azarlamaya diye değil, benim için Allah'tan bağışlanmak dileyeyim diye çağırıttım.

Ölürsem yıkanişimde yanımda bulun, bana gömleğini ver, onun içine de sarılayım. Hem bana, senin tenine değen gömleğini ver! Cenaze namazımı kil ve benim bağışlanmam için de Allah'a dua et!" dedi.

Öldüğü zaman cenaze namazını Peygamberimiz *aleyhisselam*'ın kıldırmasını ve Peygamberimiz *aleyhisselam*'ın gömleğine sarılıp kefenlenmesini oğluna da vasiyet etti.

Nihayet ölüm vaki olunca, Peygamberimiz *aleyhisselam* kalkıp namazgâha gitti. Namazını kıldırarak üzere ileri vardığı sırada, Hz. Ömer, elbisesinden tutup çekti. Önüne varıp dikildi.

Abdullah b. Übeyy'in kötülük yaptığı günleri birer birer sayarak:

"Yâ Rasûlallah! Filan gün şöyle, filan gün şöyle söyleyen Allah düşmanı Abdullah b. Übeyy üzerine mi namaz kılacaksınız!" dedi.

Peygamberimiz *aleyhisselam* gülümsüyordu. Hz. Ömer sözü çoğalttığı ve:

"Bunun namazı senin neyine gerek?

Allah seni münafıklar üzerine, şu adamın üzerine namaz kılmaktan nehy etmedi mi?" dediği zaman, Peygamberimiz *aleyhisselam*:

"Ben iki şeyden birini tercih etmekte serbest bırakılmış ve ben de tercihim yapmış bulunuyorum. Bana Yüce Allah tarafından, '**Onlar için ister mağfiret dile, ister dileme! Onlar için yetmiş kere mağfiret dilesen de, Allah onları bağışlamayacaktır**' (Tevbe, 9/80) buyuruldu."

Ve Rasûlullâh (s.a.s) onun cenaze namazını kıldırıldı.

Ancak Cenâb-ı Hakk, aynı sûrenin 84. ayetinde bunu men etmiştir.

"Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma; onun kabri başında da durma! Çünkü onlar, Allah ve Resûlünü inkâr ettiler ve fâsık olarak öldüler." (Tevbe, 9/84)

Müslümanlar bünyelerinde; kalben, zihnen, söz ve fiilen hastalıklı ruhları barındırsalar da bu gibilerin sonları hep böyle hüsrana olmuştur.

Hakk Teâlâ ve Kur'ân-ı Hakîm'i, O'nun güzide Peygamberi ve Sünnet'i, İslâm âlimleri ve kıymetli eserleri yolumuzu aydınlatıyor iken sürekli şüpheli mecralarda dolaşmak, -bir değil, iki değil- kritik dönemlerde, kırılma noktalarında gayri müslimlerle, din aleyhtarları ile hemhal olmak, onların ağzıyla konuşmayı ve onların takdirini kazanmayı marifet saymak ne anlama geliyor dersiniz!

Yâsir Ailesi

(radıyallâhü anhüm)

Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL

Aslen Yemenli olup Mekke'ye yerleşmişlerdir.

Hz. Yâsir, Sümeyye adlı bir kadınla evlenmiş ve bu evlilikten Ammar (r.a) doğmuştu.

Yâsir ailesi, yani baba Yâsir, anne Sümeyye ve oğul Ammar üçlüsü, Mekke'de müslümanların sayısının henüz 150'ye ulaşmadığı erken bir dönemde İslâm'a girmişlerdir.

Bilindiği gibi câhiliye devri Mekke-şirk toplumunda; soyu, aşireti ve çevresi az olan, yoksul ve herhangi bir şekilde zayıf bulunanlara hayat hakkı tanınmazdı. Hele hele Yâsir ailesinde olduğu gibi çevresi az kişiler, bir de müslüman olmuşlarsa inkârcılar hemen zulüm ve işkenceye başvurlardı.

Nitekim Yâsir b. Âmir (r.a), müslüman erkekler arasında inancından dolayı "**İlk Şehid**" rütbesini kazanmıştır.

Yâsir'in zevcesi Sümeyye de imanında sebat ettiği için işkenceye uğratılmış, fakat her türlü sıkıntıya göğüs gererek inkârcılara boyun eğmemiştir. Bir kadının, hayatını hiçe sayacak derecede İslâm'a bağlılığı, inkârcıları çileden çıkarmış; Ebû Cehil, bir mızrak darbesi ile O'nu da şehid etmiştir. Böylece müslüman kadınlardan da inancı uğruna ilk şehid düşen Sümeyye (r.anhâ) olmuştur.

Böylece karı-koca Sümeyye Hatun ile Hz. Yâsir, hicretten önce Mekke'de şehid düşmüşlerdir.

Putperestler, bu sefer de işkenceyi Hz. Ammar üzerinde yoğunlaştırdılar. Bir defasında o kadar işkence ettiler ki: "**Putları, hayırla anmadıkça**

işkenceyi bırakmayacaklarını" kesin bir dil ile ilettiler.

Ammar (r.a), bu insafsız inkârcılardan kurtulabilmek için onların söylemesini istediği şeyi söyleyivermişti.

Bu olaydan sonra ağlayarak Resûlullâh'a varmış, halini O'na arz etmiş, Hz. Peygamber de O'na:

"Kalbinde imanın devam ettiği sürece bunda bir sakınca yoktur" demiş, neticede Hz. Ammar'ın üzüntüsünün son hadde vardıdığı bir sırada şu âyet-i celile nâzil olmuştur:

"Gönlü imanla dolu olduğu halde zor altında olan kimse müstesna, inandıktan sonra Allah'ı inkâr edip, gönlünü kâfirliğe açanlara Allah katından bir gazap vardır; büyük azap da onlar içindir."
(Nahl, 16/106)

İslâm'ın bu ilk döneminde inançları uğruna her türlü eza ve belaya sabredenler hakkında şu âyet nâzil olmuştur:

"Rabbin, türlü eziyete uğratıldıktan sonra hicret eden, sonra Allah uğruna savaşıyor ve sabreden kimselerden yanadır. Rabbin, şüphesiz bundan sonra da bağışlar ve merhamet eder." (Nahl, 16/110)

Hz. Ammar, hem Habeşistan'a, hem de Medine'ye hicret edenlerdendir. Medine'ye hicretten sonra İslâm'ın yayılma devirlerini de gören Ammar (r.a), H. 37/M. 657 yılında vefat etmiştir.

(İbn Sa'd, Tabakât, III, 246-264; Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercemesi, IX, 387-390)

Allah'ı Zikredelim

Gelin öksüz kalmadan
Allah'ı zikredelim
Gelin ömür dolmadan
Allah'ı zikredelim

Bilmeden geçer günler
Tükeniyor ömürler
Sarardı açan güller
Allah'ı zikredelim

Güneş doğup batıyor
Fitne her gün artıyor
Dergâh altın satıyor
Allah'ı zikredelim

Yaş kemale eriyor
Nefesler tükeniyor
Nefis yola gelmiyor
Allah'ı zikredelim

Bellerimiz büküldü
Dişlerimiz döküldü
Anne-babalar öldü
Allah'ı zikredelim

Mal mülk ile avunduk
Sonunda pişman olduk
Dünyaya daldık durduk
Allah'ı zikredelim

Felaketler, savaşlar
Orada burada başlar
Aksın gözlerden yaşlar
Allah'ı zikredelim

Ah-vah edip inleme
Cahilleri dinleme
Sakın zikir yok deme
Allah'ı zikredelim

Asr-ı Saâdette Mescid-i Nebevî ve Diğer Mescidler

İbrahim Sarıçam, İslam Tarihi El Kitabı, s.121-124 (Alıntıdır)

Mescidler her şeyden önce birer *ibadet mahallidir*. Cuma namazını ve beş vakit namazı cemaatle kılmak için müslümanların toplandığı mekânlardır. Beş vakit namaz her yerde kılınabilir. Ancak Hz. Peygamber, *cemaatle kılınan namazın* daha fazla sevap kazandıracığını bildirmişti. Sahâbiler, O'nun bu teşvik ve tavsiyesine azami ölçüde uyarlardı.

Namazlardan sonra Hz. Peygamber Mescid'de oturduğu zaman sahabiler hemen onun *etrafında halka* oluşturlardı. Hz. Peygamber sahâbilerle *vaaz u nasihatte* bulunur, mü'minleri Allah'a itaate davet ederdi. Bunun yanında *günlük hayatla ilgili tavsiyelerde* bulunur, onlarla sohbet ederdi. Bu bakımdan Mescid-i Nebevî, aynı zamanda bir *eğitim-öğretim yeri* olarak da görev yapmaktaydı.

Hz. Peygamber devrinde Mescid-i Nebevî, aynı zamanda *askeri işlerin görüldüğü* bir mekân olarak kullanılmıştır. Dışarıdan gelebilecek saldırı ve tehditlere karşı nasıl karşı konulacağı mescidde görüşülür ve karara bağlanırdı. Hz. Peygamber bir yere askerî sefer düzenlediği zaman birliğin başına geçecek kumandanı Mescid'e çağırır ve gerekli talimatı burada verirdi. Askerî birliklerin komutanları seferden döndükten sonra doğrudan mescide gelerek Hz. Peygamber'e sefer hakkında bilgi verirdi. Eğer orduya bizzat kendisi kumanda edecekse, Mescid'de iki rekât namaz kılar, sonra zırhını giyinmiş olarak buradan çıkar ve kapağı getirilen atına binerek seferi başlatırdı. Seferden dönüşte de doğrudan Mescid'e gider, yine iki rekât namaz kılar ve seferin değerlendirmesini yapardı.

Savaşta yaralanan askerlerin, Mescid'de kurulan bir çadırda tedavi edildikleri olurdu. Nitekim Hendek savaşında yaralanan Sâ'd b. Muaz, Eslem kabilesinden Rufeyde adındaki kadının Mescid'deki çadırında tedavi edilmiş, fakat kurtarılamamıştı.

Gerektiğinde Mescid-i Nebevî’de harplerde ele geçirilen *esirlerin hapsedildiği* de olurdu.

Mescid-i Nebevi, *elçilerin kabul yeri* olarak da kullanılmıştır. 5/626 yılından itibaren 11/632 yılına kadar, 9/630 yılında daha yoğun olmak üzere Arabistan’ın çeşitli bölgelerinden Medine’ye heyetler gelmiştir. Bunların çoğu kabileleri adına müslüman olduklarını bildirmek, biat etmek, ya da İslâm dininin esasları hakkında bilgi almak üzere geliyorlar ve Hz. Peygamber’le Mescid’de görüşüyorlardı. Hz. Peygamber, elçileri “*Heyetler Sütunu*” (Üstüvânetü’l-vüfûd) adını taşıyan bir direğin önünde kabul ediyordu.

Hukukî ve kazaî *davalar için* mescid, sabit bir mahal olmakla birlikte, Hz. Peygamber devrinde bir *mahkeme ve duruşma salonu* olarak da kullanılmıştır. Aslında Hz. Peygamber’in bulunduğu her yer, çarşı, pazar, konaklama mahallinde bir çadır bu tür işler için uygundu. Fakat O, Mescid’de de çeşitli davalara bakmış ve kararlar vermiştir.

Mescid-i Nebevi zaman zaman *savaş oyunlarına* da sahne olurdu. Bir defasında Peygamberimiz Habeşlilerin burada sergiledikleri bir oyunu hanımı Aişe ile birlikte seyretmişti.

Hz. Peygamber, *bağışları* Mescid’de kabul ederdi. Çeşitli bölgelerden gelen cizye ve zekât malları Mescid’de toplanır ve gerekli yerlere buradan dağıtım yapılırdı.

Sonuç olarak İslâm tarihinde büyük önemi haiz olan Mescid-i Nebevi müslümanların cemaatleşmesinde ve kaynaşmasında, nâzil olan ayetlerin müslümanlara duyurulup uygulanmasında, müslümanların eğitilmesinde son derece önemli fonksiyonlar üstlenmiştir.

Mescid-i Nebevi çok yönlü, dînî, siyâsi, sosyal ve ilmî fonksiyonlara cevap veren bir kurum olmakla birlikte yılların ve hatta asırların geçmesiyle mescitlerin dînî hizmet dışındaki fonksiyonları için bu mekânların dışında husûsî yerler tahsis edilmeye

başlanmıştır. Mesela Selçuklular döneminde medreselerin kurulmasıyla eğitim-öğretim bu kurumlarda devam etmiştir Bu uygulamanın, müslümanların nüfuslarının artmasına, gelişen ihtiyaç ve şartlara göre tabii bir gelişme olduğu düşünülmelidir.

Medine’de daha hicretin ilk yıllarından itibaren Mescid-i Nebevî’nin dışında pek çok mescid inşa edilmiştir. Bunların çoğu kabile adları ile bazıları da buldukları mekânın adıyla anılırlar. “İki *Kibleli Mescid*” (Mescidü’l-Kibleteyn) gibi bazı olaylar sebebiyle değişik isim alanlar da mevcuttur.

Adını kiblenin değişmesinden alan bu mescid, Hazrec’den Benî Selime’ye aitti. Hz. Peygamber Medine’ye hicretinden sonra bir buçuk yıl kadar Kudüs’e doğru namaz kılmıştı. Hicretin 2. yılı Şaban ayında Hz. Peygamber sahâbileri ile Benî Selime mescidinde öğlenin ilk iki rekâtını kılınca kiblenin değişmesi ile ilgili ayet nâzil oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber yönünü Kâbe’ye çevirdi. Böylece Hz. Peygamber iki ayrı kibleye dönmüş olarak namaz kıldığı için bu mescid “İki Kibleli Mescid” adını almıştır. Bunun yanında Kiblenin tahvili anında Hz. Peygamber’in Mescid-i Nebevî’de bulunduğu da rivayet edilmektedir.

Bu mescidin dışında, Evs kabilesinin Bent Abdüleşhel kolu

tarafından inşa edilen “Benî Abdifleşhel Mescidi”, yine Evs’in bir kolu olan Beni Hârise’ye ait “Benî Harise Mescidi”, Benî Zurayk, Benî Amr b. MebzAl, Benî Sâide, Benî Ubeyd, Râtic, Gıfâr, Eşlem, Cüheyne, Benî Mazin, Beni Adî, Benî Beyaza, Beni’l-Hâris, Benî Harâm, Benî Vâkif gibi mescidler Medine’de Hz. Peygamber döneminde mevcut olan mescitlerdir. Bunlardan başka Medine dışında, Cuvâsâ, Beni’l-Mustalik, Benî Sa’d b. Bekir, Benî Cezîme, Becîle Mescidleri vardı. Tâif ve Yemâme’de de mescidler bulunuyordu. Ayrıca askeri seferler esnasında inşa edilen pek çok mescidin isimleri kaynaklarda yer almaktadır.

Sonuç olarak İslâm tarihinde büyük önemi haiz olan Mescid-i Nebevi müslümanların cemaatleşmesinde ve kaynaşmasında, nâzil olan ayetlerin müslümanlara duyurulup uygulanmasında, müslümanların eğitilmesinde son derece önemli fonksiyonlar üstlenmiştir.

Bilgi ve Bilgelik

Prof. Dr. Ali AKYÜZ

"Rabbim, benim ilmimi artır!" (Tâhâ, 114)

Geçmiş ve gelecek düzleminde güncelliği korumak ve aktüaliteyi takip etmek, hep yeni ve zinde kalmak için de okumanın gereği düşünüldüğünde, "Oku" emrinin ne denli eskimeyen bir yeni ve her gün, her an tekrarlanan bir yenilenme ameliyesi olduğu açıkça görülmektedir. Vahyin takdir ettiği öncelikli konumunu hiç kaybetmeyen bu evrensel aydınlanma çağrısı, dünya ve ahireti elde etmenin ve korumanın öncelikli aracı olduğu gerçeğini de hep muhafaza etmiştir. "Oku" emriyle ifade edilen bilgilenme ameliyesi, "Yaratan Rabbinin adıyla" ifadesinde de bilgeliği formüle edip ebedileştirmiştir.

Bilgilenmeyi bir şeyler okuyup-yazmak, cahilliği de bunlardan mahrum olmak gibi algılayan kısır/kusurlu anlayış, bilgiye yüce gaye ve hedeflere ulaşmak uğrunda fonksiyonellik kazandıran bilgeliği göz ardı etmiştir.

Modern çağın, okuma-yazmayı bilip bilmemek ekseninde tanımladığı cahillik, geri kalmışlığın ve ahlaki yozlaşmanın da en büyük sebebi olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla karşılaşılan her problemi, bu iksirli! formülün gerçekleştirilmesiyle çözüme kavuşturma hayali ve avuntusu bir nakarat gibi tekrarlanmaktadır. Oysa modernitenin en büyük paradokslarından biri de yaşanan siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik yozlaşma/kirlenmenin neredeyse bütünüyle bilgili, donanımlı, sahasında uzman kişilerden teşekkül etmiş kalifiye suçlar olmasıdır. O halde sadece ve tek başına bilgi, insanı erdemlere yöneltmeye yetmemektedir. Böyle bir sonuç yapılan tespitin de isabetini tartışılır kılmaktadır. Ruhunu ve fonunu güzel amaçlarla donatmak suretiyle bilgiye hedefler belirleyen bilgelikten mahrum bilgin, mücadelesi gerçekten çok daha güç kalifiye suç makinesine dönüşmektedir.

Bilgilenme bir analiz ise, bilgelik sentezdir. Bilgiye bir misyon yüklemek, başı boşluktan kurtarıp erdemlere yönelmek, bilgelikle mümkündür. Bilgelik de, bütün erdemlerin kaynağı olan yüce yaratanın adıyla başlayıp ona doğru yürümekle elde edilebilir.

Bu erdemlere sahip ilmiye sınıfına önemli görevler yüklenmekte; objektif ve özgürce konuşma sorumluluğu getirilmektedir. Olumsuz sosyal gelişmeler ve toplumsal yozlaşmalar karşısında ilk ve gür sesin onlardan çıkması gerektiğini; *"İnsanların/Ehl-i Kitab'ın birçoğunun günah, düşmanlık ve haram yemede yarıştıklarını görürsün. Yaptıkları ne kadar kötüdür! Din adamları ve âlimleri onları, günah olan sözleri söylemekten ve haram yemekten menetse-lerdi ya! İşledikleri fiiller ne kötüdür!"* (Maide, 62-63) ifadeleriyle tespit edip görevlerini hatırlatırken ne yazık ki, yozlaşmanın bir parçası olmak suretiyle pek de sorumluluklarını yerine getirmediklerini dile getirmektedir.

İlmiye sınıfının yozlaşması çöküşün kronikleştiğinin en ciddi göstergesidir. Zor zamanlarda konuşmayı bir erdem olarak kabul ve tavsiye eden İslam, *"... adaletsiz/zalim yöneticiye hak söz haklı söz söylemeyi en büyük ve en erdemli mücadele olarak..."* (Ebu Davud, Melâhim/17; Tirmizi, Fiten/13; Nesai, Biat/37; İbn Mace, Fiten/20; Ahmed b. Hanbel, III, 19, 61; IV, 314, 315; V, 251, 256) sunmaktadır. Yozlaşmayı önleyip engelleyecek, berrak kalmayı sağlayacak fikri ve toplumsal yenilenme ancak böyle mümkün olacaktır. Bu davranış ise bir risk üslenme ve mücadele azmidir.

Bu riski, mücadele azmini ve heyecanını bilgi değil ancak bilgelik verir. Entelijansiyanın suskunluğu, riyakârlık ve dalkavukluğu da bilgi eksikliğinden değil ahlaki erdemlerin bileşkesi olan bilgelikten mahrum olmaktan kaynaklanmaktadır.

Yüce Allah'ın, Peygamberine bilgi/ bilgelik ve öğrenmeyle ilgili hitabında, ana hatlarıyla ifade edilecek olursa, öğrenmenin amacı, konusu, metodu, kaynağı, kapsamı vb. başkaca prensiplere dikkat çekildiği açıkça tespit edilmektedir;

- Her şeye olduğu gibi okuma-yazmaya ve öğrenmeye de Yüce Yaradan'ın adıyla başlamak;
- Bilenlerle, bilmeyenlerin bir olmadığını ifadeyle bilgi ve bilgeyi yüceltmek,
- İyi bir öğrenme için tane tane, dikkatle, acele etmeden okumak,
- İlmini artırması için Allah'a dua etmek, arzu ve istek sahibi olmak,

- Okuyup-bilgilendikçe Allah'ın kelimelerinin ve kâinatın yasalarının değişmezliğini öğrenmek,
- Okudukça kulluğun artması ve gönül inceliğine ermek,
- Delilsiz, mesnetsiz konuşmamak ve konuşanlara itibar etmemek,
- Bilginin onuruna hürmeten münakaşa ve polemik girmemek,
- İleri-geri konuşanlara herhangi bir şey sormamak ve bilgi istememek,
- Her şeyi bilmek, sonsuz bilgi, gayb bilgisi ve kıyamet günü bilgisinin sadece ve yalnız Allah'a mahsus olduğuna inanmak,
- Ne kadar okuyup öğrenseniz de sizin bilginizin sınırlı, Allah'ın bilgisinin sınırsız olduğunu fark etmek,
- Derya-deniz mürekkep olsa da Allah'ın sonsuz bilgisini öğrenip yazmanın imkânsızlığını tespit ve teyit etmek gibi okuma ve öğrenmenin unsur ve keyfiyeti ile davranışları itibarıyla sorumlu tutulan Hz. Peygamber konunun teorik zeminine dair fikir ve düşünceyi beyan etmekle de mesul tutulmaktadır.

Bu konuyu şekillendiren ve bununla ilgili özelden Hz. Peygamber'e genelde herkese davranış ve ifade yükümlülüğü getiren ayetlerin meallerini okuyucuların anlayış ve dikkatine sunuyorum;

- Yaratan Rabbinin adıyla
- Oku!
- O, insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı.
- Oku!
- İnsana bilmediklerini belleten,
- Kalemle yazmayı öğreten Rabbin,
- En büyük kerem sahibidir. (Alak, 96/1-5)

- Geceleri secde ederek ve
- Kıyamda durarak ibadet eden,
- Ahiretten çekinen ve
- Rabbinin rahmetini dileyen kimse,
- O inkârcı gibi midir?

De ki:

- Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?
- Doğrusu ancak,
- Akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür. (Zümer, 39/9)

- Birazı hariç, geceleri kalk namaz kıl.
- Gecenin yarısını kıl.
- Yahut bunu biraz azalt, ya da çoğalt ve
- Kur'ân'ı tane tane oku! (Müzzemmil, 73/2-4)
- Resulüm!
- Vahyi çarçabuk almak için dilini kıpırdatma!
- Şüphesiz onu toplamak,
- Senin kalbine yerleştirmek ve
- Onu okutmak bize aittir.
- O halde, biz onu okuduğumuz zaman
- Sen onun okunuşunu takip et! (031 Kıyamet, 075/16-18)

- Rabbinin Kitabından sana vahy edileni oku
- Onun kelimelerini değiştirebilecek yoktur.
- O'ndan başka bir sığınak da bulamazsın. (Kehf, 18/27)

- Gerçek hükümdar ve yüce olan Allah,
- Sana onun vahyini tamamlamadan önce Kur'an'ı okumakta acele etme ve "Rabbim, benim ilmimi artır" de! (Tâhâ, 20/114)

- Resulüm!
- Sana vahy edilen Kitab'ı oku! ve
- Namazı kıl!
- Namaz, hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyur.
- Allah 'ı anmak ibadetlerin en büyüğüdür.
- Allah yaptıklarınızı bilir. (085 Ankebût,029/45)

- İnsanlardan, bilmeden tahmin yürüterek;
- "Onlar üç kişidir; dördüncüleri de köpekleridir"
- "Beş kişidir; altın cilan köpekleridir"
- "Onlar yedi kişidir; sekizincisi köpekleridir" diyenlere

De ki:

- Onların sayılarını Rabbim daha iyi bilir.
- Onlar hakkında bilgisi olan çok azdır.
- Öyle ise Ashâb-ı Kehf hakkında,
- Delillerin açık olması haricinde bir münakaşaya girişme ve
- Onlar hakkında ileri-geri konuşan kimselerin
- Hiçbirinden bilgi isteme! (Kehf, 18/22)
- Sana ruh hakkında soru soranlara

De ki:

- Ruh Rabbimin emrindedir;
- Size ancak az bir bilgi verilmiştir. (İsrâ, 17/85)

De ki:

- Göklerde ve yerde,
- Allah'tan başka kimse gaybı bilmez.
- Onlar ne zaman diriltileceklerini de bilmezler. (Neml, 27/65)
- "Doğru ise söyleyin, bu tehdit
- Hani ne zaman gerçekleşecek?" diyenlere

Bu riski, mücadele azmini ve heyecanımı bilgi değil ancak bilgelik verir. Entelijansiyanın suskunluğu, riyakârlık ve dalkavukluğu da bilgi eksikliğinden değil ahlaki erdemlerin bileşkesi olan bilgelikten mahrum olmaktan kaynaklanmaktadır.

De ki:

- O bilgi, ancak Allah 'a mahsustur.
- Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım. (Mülk,67/25-26)

De ki:

- Rabbimin sözleri için derya mürekkep olsa ve bir o kadar da ilâve etsek dahi,
- Rabbimin sözleri bitmeden
- Deniz tükenecektir. (Kehf, 18/109)

Çocuk ve Peygamber Sevgisi

Yeşim Gezmiş TORTUM

Psikologlar: *"İnsan, sevme yeteneğini sevilerek kazanır. Sevmeden önce seilmeyi öğrenir"* derler. Buradan yola çıkarak diyebiliriz ki, çocukluğunda sevgi görmemiş insanlar, başkalarını da kolay kolay sevmeyizler. Kişiliklerinde büyük bir boşluk oluşur.

"Çocuğu sevmek" demek onu, sadece maddi refaha boğmak demek değildir. Ona vakit ayırmaktır. Âlemlere Rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber (s.a.s) çocuklara ayrı bir değer verirdi. Çocuklara olan sevginin en önemli tezahürü, onları öpmektir. Hz. Peygamber'i (s.a.s) torunu Hasan'ı öperken gören Akra b. Habis'in, Hz. Peygamber'in (s.a.s) bu davranışını yadırgaması, bugün hala Anadolu kültüründe geçerlidir. Gençler büyüklerinin yanında çocuklarını öpmezler. Hâlbuki Peygamberimiz (s.a.s) bu davranışıyla başkalarının yanında çocukların öpülüp, sevillebileceğini göstermiştir.

"Küçüklere merhamet etmeyen bizden değildir." (Ebû Dâvûd, Edeb/58)

"Küçük çocuğu olan, onun hatırı için çocuklaşsın." (Deylemi, II, 136/b)

"Allah'tan korkun ve çocuklarınızın arasında adil olun." (Müslim, Hibat/13)

Hadis-i şeriflerinden O'nun nasıl bir çocuk sevgisi

taşıdığını anlayabiliriz. Ebû Hüreyre'den (r.a) rivayet edilir ki:

"Şu iki kulağım duymuş ve şu iki gözüm görmüştür ki, Rasûlullâh iki eliyle Hasan'ın ve Hüseyin'in iki avucunu tutar, sonra torununun iki ayağını kendi ayağı üzerine koyar ve 'Yukarı çık' derdi. Torunu ayaklarını Rasûlullâh'ın göğsüne koyuncaya kadar çıkardı. Sonra O, torununu öper ve 'Allah'ım! Bunu sev, çünkü ben seviyorum' buyurdu." (Buhari Edeb'ül Müfred; 249)

O halde bizler, çocuklarımıza Peygamberimizi nasıl tanıtmalıyız? İlahiyatçılar, psikologlar O'nu hikâyelerle tanıtmanın önemine değiniyorlar. Çocuk, hayal gücüne seslenen hikâyelerle, hem rahatlıyor, hem de O'nu tanıyor. O'nun tavırları bir film gibi canlanıyor gözünde ve artık çocuğun kahramanı O oluyor. Fakat bunun için Peygamberimizi önce kendimiz çok sevmeli, varsa eksiklerimizi telafi etmeliyiz. Anne ve babanın aynı kişiyi sevmesi, sayması, örnek alması çocukta sevgi ve güven meydana getirir. Efendimizin adı geçtiğinde sergilenen duruş veya hasretle gözden akan iki damla yaş çocukta daha etkili izler bırakır.

Çocuklarımıza Peygamberimizi öğretmeye, konuşma çağıyla beraber soru-cevap yöntemiyle başlanabilir. *"Kimin ümmetindensin?"* sorusunun cevabı

kuru bir taklitten ibaretken, 3-4 yaşlarında anlatılan hikâyelerle anlam kazanır **"HZ. MUHAMMED"** cevabı, hakkında bazı şeyler bilebildiği şahsiyet haline gelir. Örneğin gülü gören bir çocuk, Hz. Muhammed de gül kokarmış diyebiliyorsa, anne ve baba üzerlerine düşen vazifenin bir kısmını yerine getirmiş demektir. Unutmayalım ki çocukların rol modeli anne-babadır. Peki, anne ve babalar hayatlarında kimi model alır? Mademki, okul öncesi dönemde çocuk en çok bizlerden etkileniyor, o halde, öncelikle O'nun sünnetlerini anne ve babalarında görmeliler. Yemeğe besmele ile başlamak ve bunu sesli söylemek gibi.

Yine okul dönemindeki bir çocuk, arkadaşına vurduğunda ya da kötü söz söylediğinde; *"Biz böyle davranamayız, çünkü Peygamberimiz sadece Allah için kızarmış ve kötü söz söylemezmiş"* denilebilir. Güzel bir davranış yaptığında; mesela arkadaşına yardım ettiğinde; *"Eminim O, şimdi çok mutlu oldu"* diyebiliriz. Biz bu şekilde O'nu tanıttığımızda çocuk hem sünnete uygun davranacak hem de yolunu kaybettiğinde, kafası karıştığında *"O, nasıl davranırdı?"* diye araştırarak, vicdan muhasebesi yapmayı öğrenecektir.

Tavsiye ettiğimiz şeyleri, kendimiz yapmadığımız sürece çocuklarımız üzerinde ne kadar etkili olabilir ki!

Mesela, Peygamberimizin (s.a.s) adı anılınca salavat getiriyor muyuz?

O'nun sünneti olduğu için yaptığımız ameller neler?

O'nun hangi hadislerini biliyoruz?

O'nun hayatını ne kadar biliyoruz?

Ehli Beytini, ashabını ne kadar tanıyor ve seviyoruz?

Her gün, hiç değilse bir tesbih olsun (100 kere) Salavat-ı Şerife getirelim ve bunları yaparken *"Bunu Sünnet olduğu, O'nu sevdiğim için yaptım"* diyerek örnek olalım.

En Sevgili'yi, sevgiyle anlatmayı, bu şerefi yaşamayı, O'nu sevenleri sevmeyi ve onlar tarafından sevilmeyi, O'nun sevdiği şeyleri sevmeyi ve sevmediklerinden sakınmayı,

O yüce şefaatinin Allah cümlemize nasip eylesin.

Âmin...

Ey âlemlere rahmet olarak gönderilen aziz Peygamberimiz Efendimiz! (Dîvân-ı Kebîr, IV, 1974)

- Ey gökleri aydınlatan ilahî چراغ, ey yeryüzünü nurlandıran Allah'ın rahmeti! Benim dertli halimi gör, feryadımı, iniltilerimi dinle, işit!
- Yüzlerce beladan kaçtım, senin merhametine, inayetine sığındım! Merhamet elini başıma koy, beni okşa yahut iyilik ve ihsan eteğini aç, iyilikler saç!
- Ya benim muradımı ver, isteklerimi kabul buyur yahut bu murad ve istek duygusundan beni kurtar, bu dünya duygularını, isteklerini benden al! Verdiğin lütuf sözlerini yarına bırakmaktan vazgeç, geciktirme; bugün vadini yerine getir!
- Ya öyle yap, ya böyle yap!
- Ey nebîler sultanı! Ya "**Şüphesiz ki biz, sana apaçık bir fetih vermişizdir**" kapısını aç da, yüzlerce zevk u safâ gülistanları, yüzlerce neşe yaseminleri seyredelim,
- Yahut "**Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?**" ayetinin ilhamlar taşan membaından su, şarap, süt ve bal, bu dört çeşit lütuf, iyilik, ihsan, aşk manevî ırmaklarını gönlüme akıt, feyizlerle coşayım!
- Ey Senayî, ey büyük veli; yürü! Muhammed Mustafa (s.a.s) Efendimiz'in mübarek ruhundan meded, yardım iste; "**Mustafa, âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir!**"

Bir zamanlar beden yoktu; ben, tamamıyla candan ibarettim! (c. IV, 1822)

- Ey cevrenden, cefasından ahım göklere yükselen sevgili; bu kadar cevretme! Beni çekemeyen, bana hased eden kişi, çektiklerimi duyar da sevinir!
- Gönlümü sen aldın; benim sevgilim sensin! İşime gücüme parlaklık veren, yoluna koyan sensin; bağım bahçem sensin, baharım da sensin! Ben, senin için yaşıyorum; ben, senin için varım!
- Sen, benim en yakın dostum idin; tuttun benim gece uykularımı çaldın ve bana yeni bir hırsızlık gösterdin! Hâlbuki benim senden başka bir kârım yok!

- Sen, benim canımsın; sen, benim dünyamsın, benim gökyüzümün Zühre yıldızısın! Öd ağacına benzeyen gönlüme ateş attın, yaktın!
- Bir zamanlar beden yoktu; ben, tamamıyla candan ibaret idim, seninle göklerde beraber idim! O zamanlar birbirimizle konuşamıyorduk; ne benim söz söylemem vardı, ne de söz işitmem!

Biz, dönüp efendimize gidenlerdeniz! (c. V, 2129)

- Biz, dönüp yine efendimize, yaratanımıza gidenlerdeniz; hem de tertemiz bir özle! Çünkü biz, O'na isyan edenlerden değil, emirlerine boyun eğenlerdeniz!
- Efendimiz ne diye bizi satın almaya kalkışır? Zaten biz, kendimizi O'na satmışız!
- Acıkan kişi fazla yerse, mide fesadına uğrar! Fakat biz, O'nun bakışlarına acıkmışız!
- Sen ölüp gidince, toprak altına atılınca, ebediyen zayi olup gideriz sanırsın! Hâlbuki bizler, vade verdiği yerde O'nunla tekrar buluşacağız!

Ey canıma can katan! Perdeyi kaldır; Sen'i görmek istiyorum! (c. IV, 1963)

- Ey benim canıma can katan hayatım; perdeyi kaldır! Ey benim gamıma, kaderime ortak olan, nerde olursam olayım, daima benimle beraber bulunan Rabbim! Ey geceleri bana dost olan sevgili!
- Ey vakitli vakitsiz benim yalvarışlarımı yakarışlarımı duyan, ey varlığımın bütün zerrelere sevgi ateşi salan Rabbim!
- Sen, bütün şekillerden münezzehsin, berâsin; canlardan bile temizsin! Sûretin, şeklin yok! Fakat benim bütün şekillerimin mıknaatısın; bütün varlığım Sana doğru koşmada, Sen'de yok olmadadır!
- Bu gece kimselerin gelmediği تنها gecelerden biridir! Benim kimsesizliğime acı, lütfet ve gel; gel de, bu تنها gecede Sana sevda defterimi okuyayım, seni ne kadar çok sevdiğimi uzun uzun anlatabayım!

Biz, orucumuzu gök sofrası ile açarız! (c. IV, 1892)

- Her akşam sofrayı kurmak nasıl adetse, bizde de ey sevgili, orucumuzu senin güzel hayalinle açmak âdetimiz olmuştur!
- Senin hayalinle, seni düşünerek oruç bozanlara, lütfedersin, yüzlerce ihsanlarda bulunursun! Bu, Hz. İsa'nın yukarılardan gök sofrası indirmesi gibi olur!
- Gönlün gıdası senin aşk mutfağından olunca, yer sofrasından el çekerek uzakta durmak gerektir!
- Gıda olarak bize, o gönül ateşinden hep ab-ı hayatlar sunulur! Biz, gönül ateşinin üzerinde hoş kokulu ladin yağı gibi sevinerek yanarız ve etrafa güzel kokular yayarız!
- Toprakta doğup tekrar toprağın içine girerek çürümek, hayvan işidir! Bu iş, gönlün ve canın işi değildir!

Estağfirullah Tevbe

Hep fesađ işlerime
Estağfirullah tevbe
Yaman teşvişlerime
Estağfirullah tevbe

Gözümün baktığına
Gönlümün aktığına
Kulağım çaktığına
Estağfirullah tevbe

Dilimin gıybetine
Nefsimin lezzetine
Hep azam lezzetine
Estağfirullah tevbe

Bildim suçumu bildim
Döndüm Çalab'ım tuttum
Geldim kapıma geldim
Estağfirullah tevbe

Benden suçumu sorma
Ayıbım yüzüme urma
Mahrum beni döndürme
Estağfirullah tevbe

Settaru'l-uyûb sensin
Gaffaru'z-zünûb sensin
Fettâhu'l-kulûb sensin
Estağfirullah tevbe

Gerçi kim günahım çok
Rahmetin dahi artuk
Asine kapun açık
Estağfirullah tevbe

Nefs bendine tutuldum
Şeytana esir oldum
Her hata kim ben kıldım
Estağfirullah tevbe

Eşrefoğlu Rûmî'nin
Şol çok günahlarının
Kefaretidir anın
Estağfirullah tevbe

Tevbeyi tacil edin
Gelin cennete gidin
Ey mü'minler siz edin
Estağfirullah tevbe

Arzu yılanlarının
Canları soktuğunun
Tiryaki ol ağunun
Estağfirullah tevbe

Eşrefoğlu RÛMÎ

Ankâzâde Köstendilî Halîl Efendi'nin

Tûti İhsan Efendi'ye 5. Mektubu

Vefakâr, sâdık ve mahbub, muhterem veled-i manevîm, İhsan Efendi oğlum,

es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah ve berekatullah.

Gözyaşlarıyla yazmış olduğunuz mektup her zamanki gibi bizi mütehasis eyledi (çok duygulandırdı.) Mâlum, Balkanlar birçok fitneye gebe, devletimizin ve halkımızın ahvâli de pek iç açıcı değil. Cenâb-ı Hakk bu necip milleti ve hamiyetli ümmeti muhafaza eylesin. Sizlerden gelen mektuplarla ruhanıyor ve manevi neşe ve feyz alıyoruz.

Evlâdım, Cenâb-ı Hakk mübarek eylesin, şeyhiniz tarafından size Haydariye tekbirlenmiş (*Tarikatta dervişlere hususi törenle giydirilen ve ismini Hz. İmam-ı Ali Haydar-ı Kerrar Efendimiz'den alan hırka, yelek*), lâkin buna liyâkatınız olmadığından müşteki (yakınır) olduğunuzu anlıyorum.

Gönlü güzel evlâdım, iki hususu arz etmek isterim, daha evvel de arz ettiğim gibi: Evvelen şeyh ne verirse kabul etmek tarikat adabındandır, saniyen (ikincisi) maddî ve manevî bize verilen nimetlerin hiçbirisine zaten lâyük değiliz, hangi vesile ile olursa olsun hepsi Cenâb-ı Hakk'ın lütfu, ihsanı

*Kıymetli evlâdım,
kişinin bilmediğine
sabretmesi kolaydır;
sebebi hikmetini bilmez,
dolayısıyla hükümünü tam veremez İyi mi kötü mü, neticesini beklemek üzere sabreder. Bizim yolumuzda sair kimselere sabır daha farklıdır. Bizim büyüklerimiz karşısındaki insanın cibilliyetini, fitratındaki şerri ve hileleri matuf ihaneti gördüğü ve bildiği halde sabreder.*

ve ikrâmıdır. Hangi yaşta, hangi makamda, hangi çağda olursan ol, bunu hiçbir zaman unutmayasın!

Haydariyeye gelince Haydarî malum, Cenâb-ı İmam-ı Ali'nin (k.v) giydiği bir kisvedir ve bütün tarikatlarda müştereken (ortak olarak) giyilen, kullanılan bir libastır (kıyafet). Hizmet eden dervişlere şeyh tarafından tekbirlenir. Bazen teberruken veyahut derviş hizmet menziline gayret etsin deyu mürşidi tarafından ilbas (giydirme) olunur. İnşallah Hz. Ali Efendimiz'e ahlâkınızı benzetmeye vesile olur.

Muhabetli ve gayretli oğlum! Dervişlik, miskinlik demek değildir. Cemiyetinde olan hâdiselerde fevkalade ferasetle ve dikkatle âgâh olası, kendi kabiliyetince elinden geleni yapmak üzere hareket edesin, mektubunda bahsettiğin o dervişliği miskinlik ve tembellik zanneden sâir zevatla ülfet etmesin. Çünkü onlar, dini ve tarikat terbiyesini

ni nefislerinin vesveselerine ve dünyanın zevklerine uydurmaya çalışıyorlar. Şeriat ve tarikat, tâbi olunması gereken yoldur, yoksa hâşâ, şeriat ve tarikatı kendimize uydurmak ve benzetmek bir nevi küfürdür.

Hakk Teâlâ'nın gazabı bu nevi kimseler üzerinde dolaşır durur. Hakk sillesinin ne devası ne de davası olur. Ama şunu hatırlından çıkarma ki: Hizmet gayet güçtür; evvelce de arz ettiğim gibi uyanık olmak, âgâh olmak gerek lâkin gaflette olanları kınamak ve onların sana konuştuğu gibi kaba-saba konuşmak ârif ve zarif olması gereken dervişlere yakışmaz. Gücün yetiyorsa mahallendeki, etrafındaki fakir-fukaraya, dul ve yetime, talebelere, hastalara hizmet ve himmet edesin. Bunları yaparken zerre kadar kendine pâye çıkartır ve bir şey yaptım zannedersen ihlâsını kaybeder, yani neticede Allah Teâlâ'nın huzurundan düşersin. Çok insanlar gelmişlerdir, hizmet etmişler; şeyhlerin, halifelerin sohbetlerinde bulunmuşlar amma benliklerinden dolayı önce yakîn olanların huzurundan düşmüşler sonra da Allah yolundan ve rıza yolundan ayrı kalmışlar, kalpleri vesvese ve kinle doluvermiştir.

Fitne meselesine gelince? Güzel evlâdım, şunu unutmayasın ki başta Hz. Peygamber olmak üzere bütün peygamberler ve bütün evliyâullah ve hatta ümmete hizmet edenler buna maruz kalmışlardır. Dervişlik yolunda şuna dikkat et, bu sana vereceğim mühim sırlardandır: Sendeki ahlâkı bilmeden, sendeki ahvâli bilmeden sana çok iltifat eden insandan uzak dur! Zira bunu yapan kişi, yarın aynı şekilde senin ahlakını ve ahvalini hiç bilmeden aleyhinde bulunabilir. Bu nevi mürailerden uzak dur. Aman onlara karşı bir muhabbetin varsa, ille de yakın olmak istersen bâri hakkı ve sabrı tavsiye ederek onları itidal yoluna davet et. Cenab-ı Ali efendimize nisbet edilen bir söz vardır; demişlerdir ki:

"Ya İmâm, ona dikkat et; falanca sana tuzak kurmak, kötülük yapmak ister!"

O Zât-ı Âli de buna binaen şöyle cevap vermiş:

"O kişiden böyle bir şey beklemem zira ona hizmetim dokunduğumu hatırlıyorum."

Kıymetli evlâdım, kişinin bilmediğine sabretmesi kolaydır; sebebi hikmetini bilmez, dolayısıyla hükmünü tam veremez İyi mi kötü mü, neticesini beklemek üzere sabreder. Bizim yolumuzda sair kimselere sabır daha farklıdır. Bizim büyüklerimiz karşısındaki insanın cibilliyetini, fitratındaki şerri ve hileleri matuf ihaneti gördüğü ve bildiği halde sabreder. Hükmü verebilecek durumda olmasına rağmen, Cenab-ı Hakk'ın o hükmü huşu etmesini bekler ve hatta aleni bir hıyanete maruz kalmadıkça elini de o kardeşinden çekmez. Burada meşgul olunması gereken, kendi nefsin ve kalbinde müşahede ettiğin Hakk muhabbetinin daim olmasıdır. *"Sen çıkarsan aradan, kalır seni Yaradan..."* demişler. Böylesi durumlarda kendini müdafaa eyleme ve asla üzülme! Bak, mana âleminde ne güzel sohbetlere, iltifatlara ve tesellilere mazhar olmaktadır; yâr ile muhabbet etmeye dahi bu hayat yetmezken, seni anlamayan ağyâr ile meşgul olmak beyhude değil midir?

Pek kıymetli evlâdım, bir vücut içerisinde nice azalar, cevherler ve maddeler vardır. Vücutta göz de var, kulak da, el de var ayak da; gıdalar, necasetler, zehirler hepsi bir kapta. Sen o vücudun muhabbet mahalli olan kalp civarından düşmemeye gayret et, bunu da ancak ihlâs ile başarabilirsin. İhlâsta hangi mertebede olduğunu anlaman belli süre içinde pek kolay değil. Fakat şu kadarını bil ki insanlardan gördüğün iltifat ve ihanet senin Hakk'a muhabbetini değiştirmiyor, gön-

lünün safası bozulmuyorsa inşallah ihlâs makamına kadem (ayak) bastın demektir. Dört bir yandan savaş haberleri gelmekte ve insanların çoğu fakr u zaruret içerisinde inlemekte. Ahvâl böyleyken ve insanların bahçesi gibi olan sohbet ve zikir meclislerinde, kişilerin birbiriyle çekişmesi, gıybet etmesi, sevmeye bahane arayacakken, küsmeye bahane araması Hakk Teâlâ'nın gazaba geldiğinin veyahut geleceğinin en bariz özelliğidir.

Fitne meselesine gelince? Güzel evlâdım, şunu unutmayasın ki başta Hz. Peygamber olmak üzere bütün peygamberler ve bütün evliyâullah ve hatta ümmete hizmet edenler buna maruz kalmışlardır. Dervişlik yolunda şuna dikkat et, bu sana vereceğim mühim sırlardandır: Sendeki ahlâkı bilmeden, sendeki ahvâli bilmeden sana çok iltifat eden insandan uzak dur!

Sâdık ve sâlim İhsan Efendi oğlum! Ârif ona derler ki; kalbi vesveseden, teşviştten (karışıklıktan) yani bulanıklıktan berî (uzak) olandır. Ve böyle ârifler, kendilerine karışık haldeki insanlar ve hâdiseler geldiğinde onları sükûnete erdirenlerdir. Binaenaleyh, (bununla birlikte) kalbinin safasını bozmayasın, bozacak meclislerden, konuşmalardan hatta imâ ve işaretlerden dahi uzak durasın. Cemiyetinde fark edilmeye başladıktan sonra nefsi için senden istifade etmek isteyenler, kör muhabbetle sana ülfet etmek isteyenler, haset veya câhilane meraklarından dolayı seninle bulunmak isteyenler muhakkak olacaktır. Temkin üzere olasın, zamanı geldiğinde bunları nasıl bertaraf edeceğini inşallahu teâlâ size ifşa edeceğim. Böylece sizin ayırmanıza hâcet kalmadan nefsinizin ve böyle kimselerin şerrinden min tarafillah (Allah tarafından) gelen inayetle muhafaza oluncaksınız. Cenâb-ı Hakk ihlâsınızı ziyade kılarak dâim eylesin.

Bir latifeyle hem sizi neşelendirmek hem de dertleşmiş olmak isterim. Cenâb-ı Musa (a.s) Hakk Teâlâ'ya mülâki olduğunda ümmetinden şikâyet etmiş:

"Ya Rabbi, ümmetim her filimi çekiştiriyor! Senin izninle onlara imanı, İslâm'ı ben öğrettim, anlattım; senin buyruklarını, ahlakını tebliğ ettim. Lâkin hakkımdaki dedikoduları, arkamdan konuşmaları beni usandırdı. Senin izninle bunlardan haberdar oluyorum hatta alenî olarak da söyler hale geldiler."

Cenâb-ı Hakk da Musa'ya (a.s):

"Beyhude üzülürsün ya Musa, sen ki nihayetinde bir beşersin, beşerin beşeri çekiştirmesi muhal (imkânsız) değildir. Ben Allah'ları olduğum halde beni bile çekiştiriyorlar!" buyurarak peygamberini teselli eylemiş. Pek hoş bir lâtife! Benim şeyhim de bir gün sohbetinde birkaç kişi kaldığımız vakit, ocakta yanmakta olan ateşe uzun uzun baktı sonra sağ eliyle sakalını tuttu ve *"Fesühânallâh, ne iştir?"* diyerek acı acı te-

bessüm etti. Bendeniz de o zaman böyle pîr-i fânî değilim, gençlik var, biraz da tezcanlıyım; *"Efendi Hazretleri, merakımı mucib oldu, sizi bu kadar düşündüren nedir?"* diye sorunca döndü, tebessüm ederek yüzüme baktı. *"Evlâdim, yeni bir mesele değil, senelerdir çözemediğim bir mesele."* dedi. Ben de iyice meraklandım, böylesi bir mürşid-i âgâhın senelerce çözemediği mesele nedir diye taaccüp ettim; şaş-

kınlığımı, kalbimi ve nazarımı çok iyi bilen mürşidim hemen bunu fark etti. *"Evlâdim!"* dedi, *"İki sevdiğim insanı dost etmeye, birbiriyle tanıştırmaya korkarım, zira ne acayıptır ki bir zaman sonra beraber olup beni yıkmaya çalışıyorlar; bu hangi tecellinin ve nasıl bir hikmetin neticesidir, senelerdir bu meseleyi çözemedim."* İşte İhsan Efendi oğlum, sizin fakire gönderdiğiniz mektupta, alenî olmasa dahi şeyhimin ve bu fakirin başına gelen imtihanlara maruz kalmaya başladığınızı fark ettiğimden sizinle dertleşmek ve biraz olsun derdinizi hafifletmek istedim hatta geçmişte bizlerin yaşadığı bu imtihanlara sizin duçar olmanız fakiri neşelendirdi, pek keyif aldım. Cenâb-ı Hakk'a şöylece yalvarınız: *"Ya Rabbi, benim şerrimden insanları ve cümle mahlûkatı muhafaza eyle, insanların ve cümle mahlûkatın şerrinden de beni hıfz u emin eyle..."*

Allah'a vâsıl olmuş, yakîn olmuş kulların muhabbetleri, himmetleri üzerinize olsun. Nebiler,

sıddıklar, şehitler, sâlihler sana yâr ve yardımcı olsun. Üzerinde hakkı bulunan cümle zevât-ı kiram senden hoşnûd u râzı olsun. Allah Teâlâ'nın rızası, rahmeti ve bereketi Resulullah Efendimiz (sav)'in muhabbet nazarı, şefaati daima sizlerin ve bizlerin üzerine olsun. Âmin.

Dua, niyaz ve muhabbetlerimle, es-selâmu aleykum,,,

Sâdık ve sâlim İhsan Efendi oğlum! Ârif ona derler ki; kalbi vesveseden, teşviştten (karışıklıktan) yani bulanıklıktan berî (uzak) olandır. Ve böyle ârifler, kendilerine karışık haldeki insanlar ve hâdiseler geldiğinde onları sükûnete erdirenlerdir. Binaenaleyh, (bununla birlikte) kalbinin safasını bozmayasın, bozacak meclislerden, konuşmalardan hatta imâ ve işaretlerden dahi uzak durasın.

Kissadan Hisseler

Derleyen: Oktay YETİŞKİN

Nalıncı Memi Dede

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Nalıncı Memi Dede'den şöyle söz eder:

Nalıncı Memi Dede, Bergamalı'dır. Unkapanı Araplar Camii karşısında bir dükkânda nalıncılık yapar. Ölümünden sonra da bu dükkân, nalıncılık işinden başka bir iş kullanılamaz. Abdi Çelebi, hayatında eline keser almadığı halde bu dükkâna girince nasıl olduğunu anlayamadan usta bir nalıncı oluvermiştir.

O tarihte Unkapanı'nda büyük bir yangın çıkar. Binolar ahşap olduğundan toptan yanar. Hatta benim evim de o yangında çok büyük zarar görmüştü. Ama Nalıncı Dede'nin dükkânı tahtadan yapılmış olduğu halde, ortada sapaşğlam kalmış, herkesi şaşkına çevirmişti. Üstelik yangın sırasında Nalıncı Hüseyin dükkânda çalışmaktaydı. "Her taraf yanıyor, kaç da canını kurtar!" dediklerinde: "Burası,

benim dedemin dükkânıdır. Beraber yanarım, yine çıkmam", diyerek ateş içinde kalır. Gerçekten yangın biter ama bu dükkân yanmaz. Zamanla buranın değeri artar. Küpeli denilen bir yahudi, dükkân sahibine birkaç akçe fazla vererek Hüseyin Çelebi'yi dükkândan attırır. Bir gün kepenkleri açarken dengesini kaybeder, başı üzerine düşerek ölür. Yani o dükkânı nalıncılık haricinde kullanmak hiç kimseye nasip olmaz. Anlatılır ki: Memi Dede, öldüğü gece Sultan III. Murad'ın rüyasına girer ve şöyle seslenir:

"Cenaze namazımı Fatih Camii'nde kılmaya hazırlan. Beni evimde toprağa ver. Üzerime bir türbe, yanıma bir tekke ve bir çeşme yaptır. Dünyadan elli sene su içtim."

Memi Dede, gerçekten evinin olduğu yere gömülür. Gereken yapılır. (**Evliya Çelebi - Seyahatname'sinden**)

İşte Nalıncı Memi Dede'nin Hikâyesi...

Padişahın İşi Ne?

Murat Han (III. Murat) o gün bir hoştur. Telaşeli görünür. Sanki bir şeyler söylemek ister, sonra vazgeçer. Neşeli deseniz değil, üzüntülü deseniz hiç değil. Veziriazam Siyavuş Paşa sorar:

- Hayrola efendim, canınızı sıkan bir şey mi var?
- Akşam garip bir rüya gördüm.
- Hayırdır İnşallah.
- Hayır mı, şer mi öğreneceğiz.
- Nasıl yani?
- Hazırlan dışarı çıkıyoruz.

Ve iki molla kılığında çıkarlar yola. Görünen o ki padişah hâlâ gördüğü rüyanın tesirindedir ve gideceği yeri iyi bilir. Seri ve kararlı adımlarla Beyazıd'a çıkar, döner Vefa'ya. Zeyrek'ten aşağılara sallanır. Unkapanı civarlarında soluklanır. Etrafına daha bir dikkatli bakınır. İşte tam o sıra, orta yerde yatan bir ceset gözlerine batar. Sorarlar 'Kimdir bu?' Ahali 'Aman hocam hiç bulaşma' derler, 'Ayyaşın, meyhur'un biri işte!'

- Nereden biliyorsunuz?

- Müsaade et de bilelim yani. Kırk yıllık komşumuz. Komşular öfkeli.

Bir başkası tafsilata girer. 'Biliyor musunuz?' der, 'Aslında iyi sanatkârdır. Araplar Çarşısı'nda çalışır, nalının hasını yapar. Ancak kazandıklarını içkiye, fuhşa harcar. Hem şişe şişe şarap taşır evine, hem nerede namılı mimli kadın varsa takar peşine.' Hele yaşlının biri çok öfkeli:

'İsterseniz komşulara sorun.' der, 'Sorun bakalım, onu bir kere olsun cemaatte gören olmuş mu?'

Hâsılı mahalleli döner ardını gider. Bizim tebdil-i kıyafet mollalar kalırlar mı ortada. Tam vezir de toparlanıyordur ki padişah önünü keser.

- Nereye?

- Bilmem. Bu adamdan uzak durmayı yeğlersiniz sanırım.

- Millet bu, çeker gider. Kimseye bir şey diyemem. Ama biz gidemeyiz. Öyle veya böyle tebaamızdır. Defnini tamamlasak gerek.

- İyi ya, saraydan birkaç hoca yollar, kurtuluruz ve balden.

- Olmaz. Rüyadaki hikmeti çözemedik daha.
 - Peki, ne yapmamı emir buyurursunuz?
 - Mollalığa devam. Naaşı kaldırmalıyız en azından.
 - Aman efendim, nasıl kaldırırız?
 - Basbayağı kaldırırız işte.
 - Yapmayın etmeyin sultanım, bunun yıkanması paklanması var. Tekfini, telkini...
 - Merak etme ben beceririm. Ama önce bir gasilhane bulmalıyız.
 - Şurada bir mahalle mescidi var ama...
 - Olmaz. Vefat eden sen olaydın nereden kalkmak isterdin?
 - Ne bileyim Ayasofya'dan, Süleymaniye'den... En azından Fatih Camii'nden.
 - Ayasofya ile Süleymaniye'de devlet erkânı çoktur. Tanınmak istemem. Ama Fatih Camii'ni iyi dedin. Haydi yüklenelim.
- Ve gelirler camiye. Siyavuş Paşa sağa sola koşturur kefen, tabut bulur. Padişah bakır kazanları vurur ocağa. Usulü erkânınca bir güzel yıkarlar ki naaş ayan beyan güzelleşir sanki. Bir nurdur aydınlanır alnında. Yüzü şakilelere benzemez. Hem manalı bir tebessüm okunur dudaklarında.
- Padişahın kanı ısınmıştır bu adama, vezirin ona keza. Meçhul nalıncıyı kefenler, tabutlar, musalla taşına yatırırılar. Ama namaz vaktine hayli vardır daha. Bir ara vezir sıkıntılı sıkıntılı yaklaşır 'Sultanım' der, 'Yanlış yapıyoruz galiba.'
- Nasıl yani?
 - Heyecana kapıldık, cenazeyi sorup araştırmadan getirdik buraya, Kim bilir hanımı vardı belki, belki de yetimleri?
 - Doğru. Öyle ya. Neyse, sen başını bekle, ben mahalleyi dolanıp geleyim.
- Vezir cüzüne, tesbihine döner, padişah garip maceranın başladığı noktaya koşar. Nitekim sorar soruşturur, nalıncının evini bulur. Kapıyı yaşlı bir kadın açar. Hadiseyi metanetle dinler, sanki bu vefatı bekler gibidir. 'Hakkını helal et evladım' der, 'Belli ki çok yorulmuşsun' Sonra eşige çöker, ellerini yumruk yapar, şakaklarına dayar.
- Ağlar mı? Hayır. Ama gözleri kısılır, belki hatıralara

dalar. Neden sonra silkinip çıkar hayal dünyasından. 'Biliyor musun oğlum?' diye dertli dertli söylenir, 'Bizim efendi bir âlemde vesselâm. Akşamlara kadar nalın yapar, ama birinin elinde şarap şişesi görmesin, elindekini avucundakini verir satın alırdı. Sonra getirip dökerdi helâya.'

- Niye?
- Ümmet-i Muhammed içmesin, diye.
- Hayret.

Sizin Zamanınızı Satın Almadım mı?

- Sonra malum kadınların ücretini öder eve getirirdi. 'Ben sizin zamanınızı satın aldım mı, aldım.' derdi. 'Öyleyse şimdi dinleseniz gerek...' O çeker gider, ben menkıbeler anlatırdım onlara. Mızraklı İlmihal, Hücetü'l-İslâm okurdum.

- Bak sen! Millet ne sanıyor hâlbuki.
- Milletin ne sandığı umurunda değildi. Hoş, o hep uzak mescidlere giderdi. 'Öyle bir imamın arkasında durmalı ki...' derdi, 'Tekbir alırken Kâbe'yi görmeli.'
- Öyle imam kaç tane kaldı şimdi.
- İşte bu yüzden Nişanca'ya, Sofular'a uzanırdı ya. Hatta bir gün 'Bakasın Efendi!' dedim,

'Sen böyle böyle yapıyorsun; ama komşular kötü belleyecek. İnan cenazen kalacak ortada.'

- Doğru öyle ya?
- 'Kimseye zahmetim olmasın!' deyip mezarını kazdı bahçeye. Ama ben üsteledim. 'İş mezarla bitiyor mu?' dedim. 'Seni kim yıkasın, kim kaldırsın?'
- Peki o ne dedi?
- Önce uzun uzun güldü, sonra 'Allah büyüktür hatun.' dedi, 'Hem padişahın işi ne?'

Türbesi Unkapanı'nda

Nalıncı Baba'nın asıl adı, Muhammed Mimi Efendi'dir. Bergamalıdır. 1592'de vefat etti. Cenaze hizmetlerini bizzat padişah gördü ve onu evine defnetti. Kabri üzerine bir kubbe, önüne bir çeşme koydurdu. Bir tekke ile adını yaşattı. Türbesi Unkapanı'nda, eski Cibali Tütün Fabrikası'nın arkasında, Haraçzade Camii karşısındadır. Sultan Murad'da 3 sene sonra Rahmet-i Rahman'a kavuştu.

Mevlânâ ve Müsamaha

Zülcenâheyn

Şüphesiz ki, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî veya diğer tasavvuf büyükleri denilince, İslâm'ı taviz vermeden yaşayan kimseler anlaşılır. Hakiki mutasavvif bunlardır. Hem şu da kesin olarak bilinmelidir ki, bu tasavvufî hayat Peygamberimizin, sahabîlerin, tâbiînin ve ondan sonra gelenlerin İslâmî yaşayışlarıdır, İslâmî bir hayat tarzıdır.

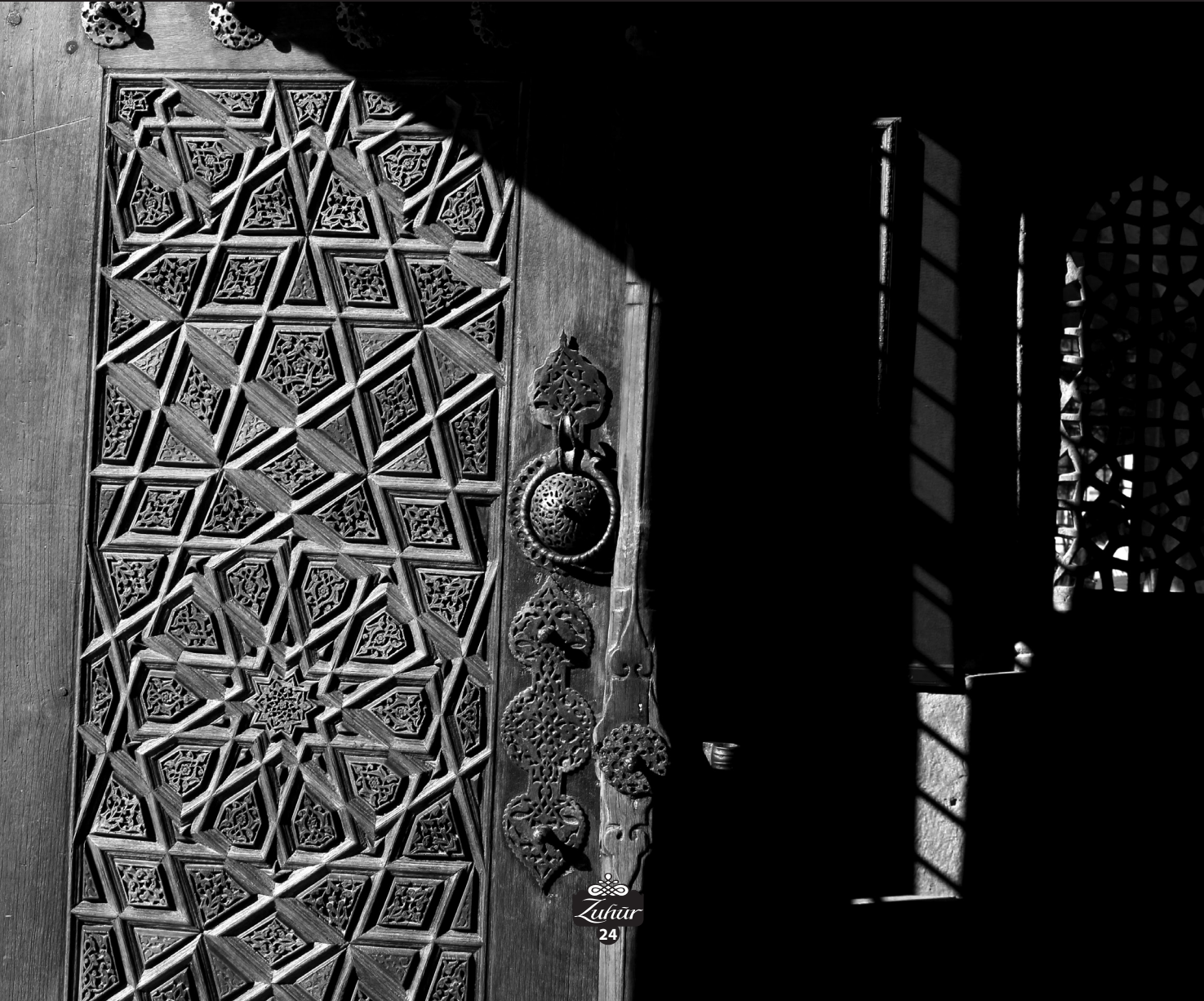
Zikrullah Kur'ân'ın aynı

Sen sanma Kur'ân'dan gayri

Yanalım zikrullah ile

Ölelim zikrullah ile

Dost olalım Allah ile

denilmiştir. Hal böyle olunca birtakım kimseler, Mevlânâ'nın bazı deyişlerinden yola çıkarak onu yanlış anlatmaya veya şöyle diyebiliriz; kendi İslâm dışı yaşayışlarına şahit veya delil olarak göstermeye çalışmaktadırlar. Bu, Mevlânâ'dan uzak, onlar da Mevlânâ'dan çok uzaktırlar. Bir beytinde Mevlânâ şöyle diyor;

*Baza baza, heranci hesti baza
Ger kâfir u ger putperest u baza*

Türkçesi şöyledir:

*Her ne olursan ol, gel, yine gel
Kâfir de, putperest de olsan yine gel
Bin defa tevbeni bozmuş olsan da yine gel
Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir*

Bu dörtlüklerden yola çıkarak onun dediklerini sap-tıranlar olabilir. Ama o, hiç böyle dememiştir, onun kastı başkadır. O, puta tapanları İslâm'a ve hidayete davet ediyor, tevbesini bozanları, günah yapmama-ya söz verip tevbe etmeye çağırıyor. Hatta hatta bin defa tevbesini bozan kimseleri de huzuru Rabbu'l-Âlemine çağırıyor. Onların ümitsiz olmamasını, Cenâb-ı Allah'ın rahmetinin bol ve geniş olduğunu hatırlatıyor. Yoksa kâfir olarak gel, putperest olarak gel, yine öylece hayatına dön, öyle kal, demez ve di-yemez. O, kendisinden emindir, onun tekkesine gi-ren ilzâm olunur, İslâm dışı yaşayanlar da eğer ki na-sipleri varsa, bu yüce dinle müşerref olur ve hidayet bulurlar. Yoksa **'sizi Allah böylece kabul eder, ceza-landırılmaz da'** demek değildir. Böyle bir yetki değil onda, Hz. Peygamber de bile yoktur. Diğer taraftan tevbesini bozanlara ilahî kitabımızın da bir fermanı hatırlatılıyor. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyiniz! Gerek Cenâb-ı Allah ve gerekse Peygamberimiz (s.a.s) bizleri tevbeye çağırmıştır.

Bu büyük sûfi, İslâm ülkelerinden bazılarını dolaş-mış ve gelip Konya'ya yerleşmiştir. Burada Şems-i Tebrizî kendisini ziyarete gelmiştir. Bu ziyaretten Mevlânâ Celâleddin çok etkilenmiş, ondan feyz almış ve kendisine bağlanmıştır. Mevlânâ Celâleddin aynı zamanda âlim bir kişi idi. Ona bütün dünya hayrandır. Kendi muasırlarına ve kendisinden sonra geleceklere verdiği en büyük aşk, sevgi ve birlik dersidir. İslâm kardeşliği ve İslâmî ölçüler içerisinde kardeşliği ve müsamahakârlığı esas alır. O, sadece şiirleriyle değil, ufku geniş bir düşünürdür de. Başlı-ca eserleri şunlardır:

1. Mesnevî
2. Divân-ı Kebîr

3. Fihi Mâ Fih

4. Mektubât

5. Mecâlis-i Seb'â

Mevlânâ Celâleddin, böylece iz bırakmış yüksek bir şahsiyettir. Ona bu özelliği, Cenâb-ı Allah lütfetmiştir. Tabi ki hiç bir kimse, manevi derecesi ne olursa olsun Peygamberimizden üstün olamaz. Bu anlayışı her müslümanın muhafaza etmesi lazımdır. Kıya-mete kadar gelen bütün veliler, sevgili Peygamberimizin bir mucizesidir. Kendisi de:

"Gökler kadar geniş bir agîm olsa ki, o Nebiy-i Muhterem'i anlatabileyim" demiştir. Hak tarikatlar bu dini ölçüleri son derece titizlikle korurlar. Son-radan bozulanların, şeriatı çiğneyenlerin, İslâm dini ile de tarikat ve tasavvufla da hiçbir ilgileri yoktur ve olamaz da. Bunlar için yine mutasavvıflardan meş-hur birisinin söylediği gibi:

"Görseniz ki, şeriatı yaşamadan bir kişi havada uçuyor, denizleri de mâşiyen (yürüyerek) geçiyor, ona inanmayın. Çünkü havada uçan bir sürü hayvanat, suda sinek gibi yüzen bir sürü haşarat vardır."

İlle de şeriate bağlı hak olanlar... Bunlara asrımız-da şiddetle ihtiyaç vardır. Böylelerine hep beraber kurban da olunur. Bilindiği üzere Yunus Emre ile Mevlânâ Celâleddin aşağı-yukarı muasırdırlar. O'na, Mevlânâ'dan bahsetmişler, şu kadar şiirler yazmış vs. demişler. Rivayete göre o da şöyle demiş:

*Ete kemiğe büründüm
Yunus deyi göründüm*

Mevlânâ Celâleddin de tasavvufî hayatını şöyle özetlemiştir:

*Üç sözden öte değil,
Bütün ömrüm şu üç söz,
Hamdım, piştim, yandım.*

Silinmeyen izler bırakan Mevlânâ 1207 yılında Belh şehrinde doğmuştur. Babası **'sultanu'l-ulemâ'** diye bilinen Bahauddin Vele'dir. Annesi, Mû'mine hanımdır. Bu dünyadaki "yandım" sözüyle, aşkla yandığını ifade edip yandıklarına kavuşması 1237 yılında Konya'da olmuştur. Malum mezarı da Konya'dadır. Ama o, şöyle der: "Benim mezarımı yerde aramayın, benim mezarım âşıkların kalpleridir."

Bu anlayış içerisinde; O ve onun gibi büyük şahsi-yetlerin kabirleri, ibret ve feyiz almak, manevî haz ve bereket almak için ziyaret edilir.

İlim-Amel Seyr u Sülûk

Aziz Mahmûd Hüdâyî

İlim, insanların manevi derecelerinin yükselmesine sebep olduğu gibi, göklerin ve yerin Rabbi olan Yüce Allah'ın sevgisini kazanmaya da vesile olur. Efendimizin (s.a.s):

"Âlim mümin, âlim olmayan müminden yedi yüz derece daha faziletlidir. Her derecenin arası, arz ile sema arası kadardır." buyurmaktadır.

İlim sahipleri, insanlara peygamberlerin getirdiği ahkâma göre yol gösterir. Bu yüzden halk, daima âlimlere muhtaçtır. Nitekim cennette, ehl-i cennete: "Bir şeyler isteyin" denildiğinde onlar ne isteyeceklerini yine âlimlerden öğreneceklerdir.

Muaz b. Cebel (r.a) der ki:

"İlim öğrenin zira Allah rızası için ilim öğrenmek nimet, ilim talep etmek saadet, ders okumak tesbih, ilim mübahasesi cihat, bilmeyene öğretmek sadakadır. Hasılı ilim imam, amel de ona tabi olan cemaat gibidir."

Öğrenilmesi farz olan ilim, Hakk'ı arayan kimseyi Allah Teala'ya yaklaştırandır. İlimlerin en yükseği "**Ma'rifetullâh**"tır (Hakk bilgisi). Tam ve külli yakınlı-

ğı sağlayan ilim, sûfiyyenin ilmidir. Tasavvuf yolunda kurtuluş arayanların evvela ilim öğrenip sonra sûflilik yoluna girmeleri gerekir.

İlim iki çeşittir. Biri **ilm-i ubûdiyet**, diğeri **ilm-i rubûbiyet**dir. Kişi ilm-i ubûdiyeti, yani sağlam inanç ve salih amel için gerekli olan din bilgisini öğrendikten sonra ilm-i rubûbiyet, yani tarikat tahsiline yönelir.

Zikir yolunu tutmak sevaba nail olmaya vesile olduğu gibi, nefis perdelerin kalkmasına da müessir olur.

Nefsin Islah Yolları

Kul, nefsin azgınlık ve taşkınlığından kurtularak itminan makamına erince, nefis insana **güzel bir binit** olur. En büyük cihad, nefis ile mücadeledir. Nefsin kötü ahlakı pek çoktur. Bunların başlıcaları; kibir, riya, öfke, hased, mal sevgisi ve makam tutkusudur.

Tevazu ile kul, nefsini kibir ve ucbun çirkinliğinden uzak tutmalıdır. Efendimiz (s.a.s):

"Dünyada böbürlenip büyüklük taslayanlar, kı-

yamet gününde küçük karınca suretinde yaratılacak ve halk onların üzerine basarak çiğneyecektir.” buyurmaktadır.

Yusuf b. Esbat tevazuu şu güzel sözleri açıklıyor:

“Evinden çıktuktan sonra karşılaştığın herkesi kendine üstün görmektir.”

Küçük şirk sayılan rıyanın nefisten uzaklaştırılması ancak yapılan her şeyin Allah rızası için olduğunu bilmekle mümkündür. Kişi bir amele yöneldiği zaman aklında sadece Allah'ın rızasını kazanmak olmalıdır.

Efendimiz (s.a.s) yumuşak huyluluğu da şu sözlerle açıklıyor:

“Sizin en hayırlınız öfkelenildiği zaman kendine hâkim olanıdır. En yumuşak başlı olanınız da elinde intikam alma imkânı olduğu halde insanların kusurlarını bağışlayandır.”

Hased, Allah'ın kullarına olan ihsanından memnun olmamak manasına gelir. Bu ise insanı günaha götürebilir. Bir kimse dünyaya ait bir şey için hased ediyorsa bu tutumu ona hiç bir şey kazandırmaz. İbn Şirin derki:

“Hased ettiğim kimse Cennet ehliyse onun ehli-cennet olduğunu kıskanmayayım da dünyalığını mı kıskanayım? Zira dünya cennete nazaran çok hafiftir. Eğer hased ettiğim kimse cehennemlik ise onu cehenneme götüren dünyasını niye kıskanayım?”

Müminlerde olması gerekli olan güzel huylardan birisi de “**İsar**”dır. Yani kendine verilmesi gereken ihsanın başkasına verilmesini arzu etmektir. Nitekim Allah Teâla bu konuda Haşr sûresinde:

“Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile, kardeşlerini kendilerinden önce tutarlar.” buyurmaktadır.

Nefsin kötü huylarından olan hırs kişiyi hasede götürür. Bunun önüne geçmek amacıyla müminlerin kanaatkâr olması gereklidir. Kanaat konusunda aslolan iktisatlı, tutumlu olmaktır. İktisat, harcamada tutumlu, vermede minnetsiz davranmaktır.

Bilmek gerekir ki, makam sevgisi ve şöhret tutkusu, nefse en çekici gelen özelliklerdendir. Bu sebeple sıdk makamına ermiş kimselerden en son çıkan nefsanî duygu, “**makam sevgisi**” veya “**baş olması**” arzusudur. Resulullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur:

“Siz baş olmaya çok meraklısınız, fakat bu duygu kıyamet gününde size pişmanlık sebebi olacaktır.”

Sülûk'ün Niteliği

Bu âlemde gerçek maksat, biricik gaye Allah Teâla Hazretleridir. Bu yüce gayeye götürülen yollar, yaratıkların nefesleri sayısındadır. Bu yolların en sağlam, en zor, en yüce ve en doğru olanı riyazat, mücahede ve şiddet yoludur. Kalp temizliği; batın tasfiyesi, zikir ve tevhid ile olur. Allah Teâla ile aramızda bulunan perdelerin en kalını şüphesiz nefis perdesidir. Nefsin arzularına karşı koyabilmek için gerekli bazı hususlar vardır.

1. Gönlünün ısındığı kâmil bir şeyhe bağlanmak
2. Tevbe ve inâbeden sonra Hakk'a yönelmek
3. Sünnete uymaya ihtimam göstermek
4. Ehl-i dünyaya yaltaklanmamak
5. Aç kalmak (ve az yemek)
6. Sükût (ve az konuşmak)
7. Zikr-i İlahî ile meşgul olmak
8. Halvete devam
9. Vakıasını başkasına söylememek

Marifet-i İlahiyye'nin Fazileti

Marifet ve ilm-i ilahî, yani Cenabı Hakk'ı iyice tanımak faziletlerin en yücesidir. Nitekim rivayet olduğuna göre Resulullah (s.a.s), “**En fazileti amel nedir?**” diye sorulduğunda:

“Allah'ı bilmek ve tanımaktır.” buyuruyor. Ayrıca yine bu konu ile alakalı olarak “**Bilerek yapılan az amel, bilinmeden yapılan çok amelden daha hayırlı ve faydalıdır.**” buyurmaktadır.

Tevhid-i İlahî'nin Fazileti

Tevhid hakkında pek çok söz söylenmiştir. Fakat tevhidin hakikati dil ile beyan olunamaz. Çünkü tevhid-i hakikatının yörüngesi, tatmak ve yaşamaktır, o yüzden ancak vicdan ile anlaşılabilir.

Ebu'l-Abbas es-Seyyari derki: “Tevhid; kalbin Hakk'tan başka bir şey hatırlamamasıdır.”

Kaynak: İlim-Amel, Seyr u Sülûk

Beni Seviyorsan

Abdülkâdir GEYLÂNÎ

Peygamber Efendimizin (s.a.s) bir hadîs-i şerifini şöyle anlatırlar: Bir gün Peygamber Efendimizin huzuruna biri geldi ve **"Seni Allah için seviyorum."** dedi. Şu cevabı aldı:

"O halde, fakri gömlek gibi giy. Belaya sarıl. Öbür âlemde beni bulmak, benimle olmak için yaptıklarımı yapmalısın. Sevginin baş şartı; uymaktır."

Hız. Sıddîk, Peygamber (s.a.s) sevgisine sadık idi. Bütün malını Peygamber yoluna harcadı. Peygamber'in sıfatına büründü. Hakk kapısında Peygamber'e yâr oldu. Her şeyi dağıttığı zaman, kendisine sarınacak bir aba kalmıştı. Çocukları için, Allah ve Peygamberinden başka hiç bir şey ayırmadı. İçini ve dışını Peygamber'in hâline uydurmuştu.

Sana gelince, yalancısın. İyi insanların sevgisi para ile ölçülemez. Onların karşısına parayı, altınını çıkarmaktasın. Bu hâlinle onlara yakınlık iddia ediyorsun. Onlara yakın olmayı diliyorsun.

Aklını başına al. Bu sevgi yalandır. Seven sevdiğinden bir şey esirgemez. Sevilen her şeye tercih edilir. Fakr hâli Peygamber Efendimizden ayrılmazdı. Bu sebeple şöyle buyurmuştu:

"Fakr hali, beni sevenlere, selden daha çabuk varır."

Hız. Âişe'nin şu sözü önemlidir:

"Peygamber hayatta iken dünya bize gülmedi. Daima darlık ve sıkıntılı oldu. Peygamber'in öbür âleme göçünden sonra üzerimize çöktü."

Peygamberimizin sevgisini kazanma şartı **fakr hâli**dir. Allah sevgisi için de bela şarttır. Bazı büyükler şöyle der:

"Her velayet hâlini bela takip eder."

Sebebi, boş yere Allah sevgisi iddia edilmeye. Öyle olmazsa, riyakâr ve münafıklar da Allah sevgisi iddia eder; belki de davalarını kazanabilirlerdi.

Boş davadan dön. Yalan işleri bırak. Kendi başına tehlikeler çıkarma. Şayet bir dava açmak istiyorsan, ispatlı, delilli olsun. Aksi hâlde ne bizden olursun, ne de davayı kazanabilirsin.

Altın işlerinden anladığını iddia ederek övünme. Sonra pişman olursun. Utandırırklar; bir şey sorarlar, bilemezsin.

Yılan ve yırtıcı hayvanlarla uğraşma. Onlar seni perişan eder. Eğer Havva isen yılanı yanaş. Kuvvetine güveniyorsan, yırtıcı hayvanlarla dalaş.

Allah kulda doğruluk ister. O'na varmak isteyene marifet nuru gerektir. İrfan sahiplerinin kalbine ma-

rifet güneşi doğmuştur. O güneş gece ve gündüz sönmez. O güneşe sahip olanlar doğru olurlar.

Ey evlat! Münafıkları bırak. Allah'ın azabına kendini atmak isteyenlerden uzak ol. Aklını başına al. Zaman insanlarının çoğundan uzak dur. Onlar elbise giymiş kurtlara benzerler. İyi insanlar azdır.

Fakr aynasını al, hâline bir bak. O aynada sana ve diğerlerine ait ayıbı görme hassasını Allah'tan dile.

Sana her şeyi bildiriyorum. Halkı ve Hâlik'ı anlatıyorum. Şer, yaratılmışların yanındadır. Hayır, Allah katındadır. O'na göre şer yoktur.

Allah'ım, bizi yaratılmışların şerinden korusun. Dünya ve âhirette senin hayrını ver.

Her şeyi sizin için arıyorum. Bana bir şey gelmeseydi olur. İpimi kuyuya salarım; oradan çıkanı size veririm; ben almam. Beni zengin edecek şeyim var. Sizden hiçbir şey talep etmiyorum.

Bana göre çalışmak vardır. Çalışamayacak olursam, tevekkül ederim. Sizin getireceğinize bakmam. Getirmenizi zaten beklemem. Nifak sahipleri sizi bekler; Allah'a güvenmez, sizin vereceğinize dayanır. Allah'ı unuttur. Yaratan'a itimat etmez.

Bana böbürlenmeyin, yeryüzünde olan bütün varlığı tecrübe edebilirim; buna gücüm yeter. İyinizi kötünüzü ayırt edebilirim. Allah'ın verdiği basar kuvveti ile bunu yapmaya güçlüyüm. Allah beni bu işlere ehil kılmıştır.

Kurtuluş istiyorsan, örsümün üstüne yat. Çekicimin vuruş sesleri ile nefsin, şeytanî duyguların ve sana tesir eden şeytanî kuvvetlerin beynine sesleneyim. Düşmanlarını korkutayım. Kötü arkadaşlarını kaçırayım.

Bu düşmanları yenmek için Allah'tan yardım isteyiniz. Onlara sabırla karşı koyan, yardım kazanır. Varlığını onlara teslim eden, rezil ve rüsva olur.

Afetler çoktur; fakat onu indiren bir tanedir. Hasta-

lık sayılamayacak kadardır; ama onun doktoru bir tanedir. Ey nefisleri hasta olanlar. Varlığınızı doktora teslim ediniz. Sizi tedavi ederken onu itham etmeye kalkmayınız. Onun kadar şefkatli olamazsınız. Sizi incitmeden tedavi eder. Nefsinizi o doktor kadar korumanız kabil değildir. O Aziz tabibin önünde dilinizi tutunuz. Ona taarruz etmeyiniz.

O'na teslim olduğunuz takdirde dünya ve âhiretin hayrını bulursunuz.

İman sahibi hırs ağrılığından kurtulmuştur; çünkü bir şeye hasret duyarak abanmaz. Aceleci de değildir. Kalbi her şeye karşı bir çekinme duygusu besler. İç âlemini dünyaya kaptırmaz. Allah'ın emrine girer. Bilir ki, kendisi için ayrılan başkasına gitmez; bu sebeple nefsin istekleri peşinde koşmaz. Dünyaya dair istekleri arkaya atar. Yaptığı tâat için Allah'tan kabul diler.

Allah yolcuları tam bir dehşet, tam bir sükût ve tam bir sessizlik içindedirler. Bütün çabalımları, bunlara ermek içindir. Aradıklarını bulduktan sonra, Mevlâ dilerse onları konuşturur. Bazen konuştuklarından haberleri bile olmaz. Allah kıyamet günü, kuru varlıkları konuşturduğu gibi onları da konuşturur. Hak konuşturursa onlar da konuşur. Hak tarafından verilirse onlar alır. Allah açarsa onlar da açılır. İç varlıkları meleklere kalbolur. Melekler hakkında buyrulan; **"Allah'ın emrine isyan etmezler. Ne emir verilirse hemen yaparlar."** (et-Tahrîm, 66/6) mealindeki âyet-i kerime, bir bakıma onların hâlini anlatan bir şahit... Meleklerle katılmaları bu yüzdendir.

Öbür yüze bakılırsa, daha üstün oldukları gözükür. Çünkü ilâhî bilgileri daha çoktur. Marifet hâlleri daha yücedir. Melekler onlara hizmetçi olur. Onlara uyar ve onlardan faydalanırlar. Kalpleri hikmetle doludur. Kalpleri bekçilerle çevrilidir. Herhangi bir darlık gelecek olsa, dış duy-

gularına tesir eder, bünyelerini yıkabilir; ama kalp âlemlerine asla varamaz.

Onların derecesine çıkmak arzusu besliyorsan, İslâm dininin hakikatine ermeye bak. Sonra günahları bırak, iç âlemde ve dış âlemde yapılan bütün suçlara pişman ol. Sonra, şifa verecek vera -şüphelileri bırakma- hâline koş. Daha sonra dünyanın helâl ve mubah işlerine de gönül kaptırma. Sonra Allah'ın fazlı sayesinde zatına yakın olmakla zengin

olmaya bak. Zaten Hak zenginliğine erdiğin zaman fazl ve ihsan seni kuşatmış olur. Kısmet ve lütuf kapıları sana kendiliğinden açılır. Dünya bazen üzerine kapanır; bazen de bütün varlığı ile sana gelir. Bu hâl dünyada kaldığın müddetçe devam eder.

Velî kulların hepsinde bu hâller tecelli etmez. Pek azları bu hâle erer. Erenler, ilim ve takva yönünden doğru oldukları için ererler, Hakk'ın zatından gayrısı ile uğraşmazlar. Bunların çoğuna dünya tamamen kapalıdır. Eğer onlara dünya verilmiş olsaydı, zaten eremezlerdi. Dünyaya kapılır, Hakk'a hizmetten geri dururlardı.

Allah, velî kulların, zatından fariğ olmalarını istemez. Dünyalık kapışmayı ve dünya ehline karışmayı Allah onlara nasip etmemiştir.

Büyük velîlerin, dünyaya kapılıp azanı azdır. Onlara göre dünya diye bir şey yoktur. Dünyanın her şeyi ile uğraşır; ama onun hükmü altına girmezler.

Dünyanın, peşi sıra koşup gittiği nebiler arasında, Peygamber (s.a.s) Efendimiz de vardı. Dünya her şeyi ile ona koştı; ama o, hiçbirine iltifat etmedi. Hakk'ın hizmetinden geri durmadı. Dünyanın hiç bir şeyine bakmadı. Tam bir zühd ve çekinme hâli taşıdı. Yeryüzünün hazineleri emrine hazır olduğu zaman onu reddetti ve **"Yâ Rabbi, beni Sen'den başka şeyi olmayan miskinlerle yaşat, onlarla öldür ve onlarla kıyamet günü dirilt!"** diye duada bulundu.

Zühd sahibi olmak büyük bir iştir; onu yapmaya kolay kolay güç yetmez.

İman sahibi hırs ağırlığından kurtulmuştur; çünkü bir şeye hasret duyarak abanmaz. Aceleci de değildir. Kalbi her şeye karşı bir çekinme duygusu besler. İç âlemini dünyaya kaptırmaz. Allah'ın emrine girer. Bilir ki, kendisi için ayrılan başkasına gitmez; bu sebeple nefsin istekleri peşinde koşmaz. Dünyaya dair istekleri arkaya atar. Yaptığı tâat için Allah'tan kabul diler.

Ey evlat! Allah yoluna girmek için iman sahibi olman lâzım. Orada sebat için de ikana sahip olmalısın.

Bu yola girmek istediğin zaman evvelâ dış varlığını korumak için örtüye, iç âlemini esirgemek için de imana muhtaçsın. Mekke -Hac- yoluna gitmek böyle değildir. Oraya gitmek için iman sahibi olmak, sonra para saklamak için çanta gerek. Anlatmak is-

tediğim yol, dış varlık için örtü, iç varlık için de iman ister. Bu yolun hem önü, hem de sonu vardır. Başka yollara benzemez.

Süfyan-ı Sevrî'yi anlatırlar: İlme başladığı sıralarda, cebinde bir para çantası taşırdı. İçinde beş yüz altını vardı. Bir taraftan ilme çalışır, bir taraftan da muhtaçlara dağıtırdı. Parayı severdi. Ara sıra elini para çantasının üzerine koyar, şöyle derdi: **"Sen olmasaydın bizi ezmeye çalışırlardı."** İlmi bitirip irfan sahibi olduktan sonra, paraya kıymet vermedi. Elinde ne varsa hepsini muhtaçlara dağıttı, pişmanlık duymadı. Ve şunları söyledi: **"Gökleri demir kaplasa da yağmur yağmasa, yer taş olsa da bitkisi bitmese, yine de rızık hususunda üzüntü duymam. Şayet bir talepte bulunursam, imanım yok olur."**

İmanın kuvvet buluncaya kadar çalış ve sebeplere yapış. Sonra sebepleri bırak, onları Yaratan'a koş. Peygamberler çalıştılar, borç ettiler, sebeplere yapıştılar. Bunları ilk zamanlarda yaptılar. Sonra tevekkül ettiler. Çalışmakla tevekkülü birleştirdiler. Her şeyin bir ilki, bir de sonu olur. Yolun bir dışı, bir de içi vardır.

Ey mahrum, çalışmayı bırakma. Tevekkülü de elde et. İnsanların elindekine göz dikersen iman sahibi olamazsın. Kudret sahibinin nimetlerini bilmemezlik olur. Allah sana darılır, öz varlığından uzaklara atar. Çalışmayı bırakıp halkın vereceği küçük şeyleri ummak âfet sayılır.

Süleyman Peygamber mülkünden uzaklara atıldığı zaman, Allah birçok şeyle onu iptilâ etmişti. Onlar arasında, kullardan bir şey talep etmek de vardı.

Süleyman Peygamber, kendi diyarında iken çalışır, yerd. Uzaklara atılınca rızık yolları ceza olarak başka taraftan verilmeye başlandı.

Allah yolcularının darlığı geçmez. Sancıları dinmez. Gözleri aydın olmaz. Musibetleri eksik olmaz; ta Hakk Teâlâ'ya kavuşuncaya kadar. Hakk Teâlâ'ya kavuşmaları iki yönden olur: Biri dünyada, öbürü âhirette. Kalp ve sır âlemi ile dünyada Hakk'a vasıl olan azdır. Âhirette bütün varlıkları ile O'na kavuşurlar. Kavuşan rahat ve huzura erer. Ama önceleri, ağlamakla sızlamakla geçer.

Ey evlat! Nefsine helâl yedir. Temiz lokma aldır. Onun kibrine sebep olan haramı aldırma; sonra ki-birli olur. Kendini beğenir, edebini bozar.

Allah'ım, Zatını bize bildir ki, seni öyle bilelim. Âmin!

Kaynak: Futûhu'l-Gayb

Benî Âdem'in

Efendisine

Şiirlerin Efendisi Olan Nâ'tlar - 5

Kaside-i Bür'e

Tufan ATMACA

Gözümüzün nuru kalbimizin sürûru ve yazımızın ana merkezi olan Allah'ın Habibi **aleyhissalâtü ve's-selam** Efendimize, ilimler adedince Salât ve Selâm O'na olsun.

Abdullah Efendi Hz.lerinin bizlere öğrettiği:

'Allahümme salli ve sellim ve bârik 'alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ seyyidinâ Muhammedin bi adedi 'ilmik' salâvatını okuyarak devam edelim.

Peygamberimiz *sallallâhu ve sellemi* medh u senâdan aciz sözlerle başlıyor ve ümmetin sonunda olan kişi olarak O'na ne kadar ihtiyacımız olduğunu bir kez daha vurgulamak istiyorum.

İmam Busirî'nin bizim adımıza nefsin arzu ve heveslerine karşı yaptığı çıkışları ne kadar manidardır.

Görmeyen gözler, duymayan kulaklar, hissetmeyen kalb için bir şey yapamayız ama O yüce Peygamber mucizelerini bu yazımızda işlemeden geçmeyelim.

72. Beyit:

Câet lida'vetîhi'l-eşcâru sâcideten

Temşî ileyhi 'alâ sâkin bilâ kademî

Ağaçlar davetine secdeler ederek geldiler,
Derhal baş eğerek, boyun bükerek tasdike geldiler.

73. Beyit:

Ke-ennemâ seterâ setran limâ ketebet

Furû'uhâ min bedî'l-hattî fî'l-lekâmî

Sanki ağaç dalları yol ortasına yazdı,
Hüsn-i hatt ile Hakk'ın varlığını ve birliğini...

74. Beyit:

Misle'l-gamâmeti ennâ sâra sâiraten

Tekîhi harre vâtisin li'l-hecîr hâmî

Her nereye varsa ağaçlar gölgelerdiler
Bulut O'nu harareten korur idi.

Peygamberimizin daha birçok mucizeleri zikredilirken Kaside-i Bürde'deki ağaç mucizesini örnek vererek yazımızı sonlandırıyorum, Abdullah Efendi'nin söyleşisinde buluşmak dileğiyle...

Bâkî ve kevsârî selamlar...

Abdülkâdir Geylanî'ye Göre Nefis (Nefs-i Emmâre)

Prof. Dr. Dilaver GÜRER

Tasavvufta insanı dinin kerih gördüğü, yapılmasını tavsiye etmediği ve yapıldığında Allah'ın rızasına uygun düşmeyen fiil ve davranışlara sürükleyen duygu, düşünce, zevk, emel, gaye, vs. kaynağına genellikle "**nefis**" ismi verilmiş ve onunla ömür boyu mücadele içerisinde bulunmak gerektiği belirtilmiştir.

Nefis, Rabb'e giden yolda insanın sürekli karşısına çıkar ve onu engellemeye çalışır. Tasavvuf çevrelerinde hadis olarak kabul edilen "**Nefsini bilen, Rabb'ini bilir**" sözü bir anlamda bu gerçeği ifade etmek için de sıkça dile getirilir. Gerçekten de "tasavvufi hayat nefis ile bitmeyen bir mücadele ve onu Allah'ın rızasına muvafık hâle getirmeye çalışmaktan ibarettir" demek, doğru ve yerinde bir tespit olur. Ancak hemen belirtelim ki, burada bahsettiğimiz nefis, her türlü kötülüğü emredici anla-

mındaki "nefis-i emmâre"dir ve nefislerin büyük bir kısmını da bu mertebedeki nefisler oluşturur. Yâni insanların büyük bir kısmı 'nefis-i emmâre' taşımaktadır, bundan öteye geçememektedir. Bilindiği gibi tasavvuftaki nefislerin derecelendirilmesinde nefis-i emmâre en aşağı mertebede yer almış ve zemmedilmiştir. Ondan yukarıdakiler ise derecelerine göre övgüye lâyık bulunmuştur.

İşte Abdülkâdir Geylanî de, nefsi her türlü kötülüğün kaynağı kabul ederek onunla sürekli mücadele etmenin, onun menfi istek ve arzularına karşı koyarak, ona muhalefet etmenin önemi üzerinde titiz bir şekilde durur. Ona göre "nefis belânın başı, rezaletin kaynağı, iblisin hazinesi, her türlü kötülüğün çıkış yeridir. Onu Hâlik'ından başkası bilemez. O Allah'ın vafettiği sıfattadır. Ondan korkmak, ondan emin olmaktır. Onun sadâkati yalandır. İhlâsı

hakikat ehli indinde riyâdır, ucübtür. Onunla haşır-neşir olmaktan daha büyük bir belâ yoktur. Kul nefs-i emmârenin karıştığı ve dâvetine çağırdığı her şeyde dikkat etmeli, ona muhalefet etmeli, onunla mücahedede bulunmalı, onu muhasebe ve murakabeden geri durmamalıdır. O, hiçbir zaman Hakk'a dâvet etmez."

Başka bir yerde de onu şu şekilde tavsif ederek, ondan asla emin olmamanın önemini vurgular: "Nefis pistir, pisliktir. Kul ile Hakk arasına giren her türlü sapık hevânın, azgın şehvetlerin ve zevklerin menşeidir. Kul **bedeliyet** (abdâllık, nebi bedeli olma makamı) ve **siddikiyet** (sıddık olma) hâline ulaşırsa bile, ruhu Âdemoğlunun cesedinde bulunduğu müddetçe, nefsin şerrinden emin olmanın yolu yoktur.

Şurası bir gerçektir ki, insanoğlu bu nefsi ömür boyu taşıyacak, onunla ömür boyu beraber olacaktır. Ondaki kurtuluş hayat devam ettiği sürece mümkün değildir. O halde ona düşen nefsinin iyi tanımak, onu hazlarından menetmek ve ona hak ettiğini vermektir.

Abdülkâdir Geylânî nefsi vahşî bir hayvana benzeterek "Nefis üzerinden mücahede sohasını kaldırmayın, onun felâketlerinden gâfil olmayın, vahşî hayvanın uyumasından gâfil olmayın" der. Zira "O vahşî hayvan uyur gibi görünür, ama gerçekte avını gözetlemektedir. İşte o vahşî hayvan nefistir. Nefis itminâm, züllü, tevazuu ve hayra muvafakati açığa vurur (bir iyilik işlediğinde onun bilinmesini ister). Bunların hilafını da gizler (kötü fiillerinin ortaya çıkmasını istemez)."

Nefis ile mücadelenin önemi büyüktür. Çünkü "nefse muvafakatin cezası cehennem, onunla mücadele etmenin ve ona muvafakat etmemenin karşılığı da cennettir."

"Asılması esnasında Hallâc el-Mansûr kendisine tavsiyede bulunmasını isteyen kişiye: "Sana tavsiyem

nefsindir. Çünkü sen ona binemezsen, o sana biner" demiştir."

Abdülkâdir Geylânî itaatsizliğin sebepleri arasında nefsi Allah'a şirk koşmayı da sayar (gizli şirk) ve namazda, zihnin, günlük meşguliyetlerden kurtulmasının iki çaresi bulunduğunu, bunların ilkinin şüpheden arınmış, helâl lokma yemek, ikincisinin de nehiy edilmiş işleri irtikâba yöneldiğinde, nefse muhalefet etmek olduğunu bilhassa vurgulamıştır.

Felâh ve marifetullah nefsi tanıyıp, onun aykırı isteklerine muhalefettir. "Felâhı istiyorsan nefsinne muhalefet, Rabbine muvafakat et. Nefsin Allah'a itaat ediyorsa ona uy, isyan ediyorsa muhalefet et. Nefsin, halkı bilmene hicaptır. Halk ise Hâlik'ı bilmene engeldir. Nefsinle kaldığın müddetçe halkı, halk ile kaldığın sürece de Hakk'ı bilemezsin" diyen Abdülkâdir Geylânî, sâdece nefisle işin bitmediğini, uygunsuz çevrenin de bu yolda mâni teşkil ettiğini bir kere daha vurgular. Nefis ile halk, insana marifetullah yolunda birbirine yardımcı iki engeldir. İnsan bazen nefisten kurtulur, halk engeline takılır; bazen da halktan kurtulmaya çalışırken nefis engeliyle karşılaşır. Onun için sâlik bu ikisini daima birlikte düşünmeli ve tedbirini ona göre almalıdır. İnsan halkı terk edince, nefsinin, Rabbinin düşmanı olduğunu görecektir.

Nefse muhalefetin önemini özellikle vurgulayan Abdülkâdir Geylânî onu tanımanın ve onunla mücadelenin de bazı önemli

tarafına zaman zaman değinmiştir. Evvelâ, günah işleme, insanda nefsin varlığına (hâkimiyetine) açık bir işarettir. Bunun tersi olan taat ise nefse ruhani güçlerin hâkimiyetine delildir.

Başka bir ifadeyle, şehvetleri tatmin nefsin mevcudiyetine, onlardan kaçınma da nefsin kaybolduğuna, hâkimiyetinin sona erdiğine, onun kontrol altına alındığına işarettir. Bu itibarla mü'min şehvetlerden kaçmalı ve onlardan arzu ve ihtiyara göre

*Abdülkâdir Geylânî
itaatsizliğin sebepleri
arasında nefsi Allah'a
şirk koşmayı da sayar
(gizli şirk) ve namazda,
zihnin, günlük meşguliyetlerden
kurtulmasının iki çaresi
bulduğunu, bunların
ilkinin şüpheden arınmış,
helâl lokma yemek,
ikincisinin de nehiy edilmiş işleri
irtikâba yöneldiğinde,
nefse muhalefet etmek
olduğunu bilhassa vurgulamıştır.*

değil, Allah'ın takdirine muvafakat ölçüsünde faydalanmalıdır.

Nefsi tanımanın yollarından birisi de şudur: "Nefsin kendisi açısından, iki hâli vardır. O ya afiyette, ya da belâda olur. Eğer o belâ hâlinde olursa sabırsızlanır, şikâyet eder, hoşnutsuzluk gösterir. Hakk'a töhmet ve itirazda bulunur. Bu hâliyle o sabır, rıza ve muvafakat bilmez. Bilakis kötü edeplidir, Hakk'a şirk koşar ve küfür içerisindedir.

Nefsin âfiyet hâlinde olması onun açgözlü, şımarık, şehvet ve lezzetlere tâbi olması demektir. Bu halde iken o ne zaman bir şehvetine kavuşsa, diğerini ister. Yiyecek, içecek, giyecek, eş, ev ve bineceklerden neye sahip ise onları küçümser, onlara ayıp ve noksanlar izafe etmeye çalışarak, onlardan daha iyisini ve daha üstününü talep eder. Kendi kısmetinden yüz çevirir. İnsan uzun (boş) bir yorgunluk içerisindedir. Nefis elindekilere razı olmaz. Hep sıkıntıları toplar, uzun bir yorgunlukta helâk edici yerlere dalar. Dünyadan da, âhiretten de nefsin isteklerinin bir sınırı ve sonu yoktur. Bu sebeple 'insan için en şiddetli ceza kısmeti olmayan şeyi talep etmesidir' denmiştir."

Abdülkâdir Geylânî nefis ile mücadele etmenin, emre ittiba edip, hevâyâ uymamanın iki yolu, iki kademesi olduğunu belirtir. Birisi dünyadan ölmeye kadar, yeteri kadar nasiplenmek, -ki, bu nefsin hakkıdır- hazzı terk etmek, farzları edâ etmek ve açık gizli her türlü günahı terk ile meşgul olmak. Diğer de batîni emir ile hareket etmek. Bu da Hakk'ın emridir. Çünkü o kabulü ya da reddi yönünde şeriatla hükmü bulunmayan hususlarda kuluna emir ve nehiylerde bulunur. İnsan dininde samimî olur, onun emir ve yasaklarına titizlikle uymaya çalışırsa, Allahu Teâlâ ona günlük hayatta karşılaştığı problemlerde çözüm yollarını ilham edecektir.

Bu sebeple insan, nefsinin değil, nefesine karşı Allah'ın yanında yer almalı, onun askerleriyle birlikte, bu en azılı düşmanına karşı kılıç sallamalı ve savaşmalıdır.

Aslında nefis sâdece ve sâdece kötülüğü kabullenici, onunla iştigal edici bir vasıfta yaratılmamıştır. O aynı zamanda iyiliği ve güzelliği de kabul edici teçhizat ile donatılmıştır. Allahu Teâlâ nefse takvayı da, fücûru da ilham etmiştir. İşte verilen bütün mücadele, onu kötü çevre ve hayatın tesiriyle yüklenmiş olduğu kötü alışkanlık ve âdetlerden temizlemek

içindir. Yoksa nefis eriyip, yola gelince kalp olur. Daha sonra kalp sırâ dönüşür ki, bunların temelinde nefis bulunur. İşte bu nefis kötü alışkanlıklardan temizlenince insana derûnundan gelen bir ses "**Nefislerinizi (kendinizi) öldürmeyiniz, muhakkak ki, Allah size karşı Rahimdir (merhametlidir, size karşı çok acıyandır)**" (Nisâ, 4/29) diye seslenerek, nefse karşı takınılan tavırlarda değişikliğe gitme zamanının geldiği bildirilir. Bu hitap nefis kirlerden temizlenip, kalp Allah'ın zikri ile beslenince Hakk canibinden gelen bir hitaptır.

Tasavvufta nefsi yola getirerek ondan istifade etme söz konusudur ve ondan ebediyen kurtulma, onu öldürme diye bir düşünce yoktur. Bunun açık bir örneği de Abdülkâdir Geylânî'dir. O, nefsiyle yıllarca süren bir mücadeleden sonra dört hanımla evlenmiş, halk ile iç içe yaşayarak, onların problemlerine çözüm yolları bulmaya çaba sarf etmiştir. Kısaca ifade etmek gerekirse, mücahededen sonra sosyal hayatını devam ettirmiştir. Çünkü ona göre "sûfilerin işi nefis, tab ve hevâyâ eriterek, mana mevdi (manen ölü) ve mana fânisi (manen fânî) olmaktır."

Sûfiler bilirler ki "hevâ ile emir olmaksızın bir şeyi yapmak inat, riya, nifak ve parçalanıp yok olmaktan başka bir şey değildir. Bunun tersi ise, yâni bir şeyi hevâsız ve nefssiz yapmak ise muvafakat ve infaktır"

O, "Nefsi nasıl öldürebilirim?" diye soran kişiye: "Nefsine tâbi olmaktan, ona uymaktan öl. Halka uymaktan öl. Onlardan ümidini kes. Bir şey isterken, onları Hakk'a şirk koşmayı terk et. Her amelini Allah rızası için yap" diye cevap vererek, mevzumuzda açıklık getirir Nefsi öldürmek tasavvufta bu anlamda kullanıla gelmiştir. Yoksa ondan kurtulmak mümkün değildir. İnsanın yaşama kaynağı odur. O olmazsa hayat da olmaz. Bu açıdan ondan kurtulmaya çalışmak doğru değildir. Çünkü nefis, Hallâc'ın da dediği gibi, insanın bineğidir. Mesele, onu itaatkâr bir hâle getirmekten ibarettir.

Abdülkâdir Geylânî dünyalık kazanmak endişesiyle nefsi eğitmeme yoluna gidilmemesi gerektiğinin de üzerinde önemle durur. Ona göre nefis Allah'a itaatkâr olursa rızık kendisine bol ve rahat bir şekilde gelir. Asi olursa sebepler kesilir, eziyetlere musallat olur, helak olur ve dünyayı da ahireti de kaybeder. Dolayısıyla mümin hem dünyayı, hem de ahireti kazanmak için nefisle mücadele etmenin yollarını aramalıdır.

Muhammed

b. Fazl

(ks.)

Şaban KESİCİ

Sûfi zâhidlerden Ebû Abdullah Muhammed b. Fazl Belhî (v.329/940), aslen Belhli olup Semerkand'da ikamet etmiştir. Belh'ten ayrılmak zorunda kalınca Semerkand'a gelmiş ve orada vefat etmiştir.

Ahmed b. Hadraveyh, ona:

"Elindeki fırsatı kaçıranlar kimlerdir" diye sormuş, O da şu cevabı vermişti:

"Üç şey: İlim nasip olur, fakat amelden mahrum kalınır. Amel nasip olur, fakat ihlâstan mahrum kalınır. Salih insanların sohbetinde bulunmak nasip olur, fakat onlara hürmet etmekten mahrum kalınır."

Ebû Osman Hîrî:

"Muhammed b. Fazl, insanların dinî durumunu ve değerini bilen bir sarraftır" derdi.

Muhammed b. Fazl:

"Zindanda (dünya) rahat bulunacağını sanmak nefislerin hülyasıdır." demişti.

Muhammed b. Fazl:

"Şu dört çeşit insan yüzünden İslâm mahvolmuştur: İlmi ile amel etmeyenler, bilmedikleri şeyle amel

edenler, bilmediklerini öğrenmeyenler, halkı öğrenmekten men edenler."

Yine bu senedle Muhammed b. Fazl der ki:

"Şaşılır o kimseye ki, Peygamberliğin eser ve hatıralarını görmek için ıssız bucaksız çölleri aşarak, Ka'be'ye gelir de Aziz ve Celil olan Rabbinin eser ve tecellilerini müşahade etmek için nefis, hevâ ve heveste sefer yapıp buradaki engelleri aşmaz!" (Afakî seferlerde uzun mesafeler kat eder de enfüsî seferde mesafe almaz)

Yine o:

"Dünyasını arttırmaya çalışan bir mürid gördün mü, bunun bedbahtlığının alâmeti olduğuna hükmet!" demiştir.

Zühdün ne olduğu sorulunca:

"Kendini aziz, şerefli ve haysiyetli bilen bir insanın dünyanın adi bir şey olduğunu görerek ondan yüz çevirmesidir." demiştir.

Kuşeyrî Risâlesi

Tarikatların Ortak Unsurları

Prof. Dr. Mustafa KARA

Tarikatlar, insanın gönül eğitimini esas alır. Bu eğitimin unsurlarının neler olduğu, bu unsurların nasıl işlendiği sorularına değişik tarikatlara mensup kişilerden farklı cevaplar almak mümkündür. Fakat bu cevapların hepsini “Tasavvuf seyr u sülûk hayatını içine alan ve gönül ayağıyla, kalp gözüyle katedilen bir yoldur” cümlesiyle veya “zikirden ibarettir” tespitiyle özetlemek mümkündür. Bu sebeple, tarikatların ortak unsurları olan zikir ve seyr u sülûk kavramları üzerinde kısaca durulacaktır:

1. Zikir

Bütün tarikatların temel unsuru olan zikir kelime olarak anmak, zikretmek, hatırlamak demektir. Terim olarak zikir; Allah'ın isimlerini, belli duaları, çeşitli zamanlarda belli miktarda sesli veya sessiz söylemeyi, tekrar etmeyi ifade eder.

Peygamberimiz de en üstün zikrin “**Lâ ilâhe illallâh**” olduğunu ifade etmişlerdir (İbn Mâce, Edeb, 65). Sûfiler de bu hadisten hareketle bu cümleyi zikrin temeli

olarak almışlar ve bunun üzerinde ısrarla durmuşlardır.

Kelime-i tevhidin (**Lâ ilâhe illallâh Muhammedu’-rasûlullâh**) birinci bölümünü oluşturan cümlenin ilk yarısı “**Lâ ilâhe**”, “**hiçbir ilâh yoktur**” anlamına gelir. Bu olumsuz bölümün adı “**nefy**”dir. İkinci bölümü “**illallâh**” ise “**ancak Allah vardır**” manasındadır. Bu da “**isbât**” adını alır.

Necmeddin Kübra'ya göre nefy bölümü kalp ve gönül hastalıklarına sebep olan, ruhu çeşitli meşgalelerle bağlayan, nefsi kuvvetlendirip güçlendiren zararlı madde ve mikropları yok eder. Bunlar kötü ahlâk ve hayvanî isteklerdir. İsbât bölümü ise kalbin sıhhat ve selametini temin ile rezil huylardan kurtarır.

“**Lâ ilâhe illallâh**” nefy ve isbâtta meydana gelmiş olan bir ilaçtır, dervişlerin ruh hayatını onarır, tedavi eder. Şeyh, dervişlere bundan başka; **Allah, Hû, Hakk, Hayy, Kayyûm, Kahhâr** gibi isimlerle de Allah'ı zikretmelerini telkin eder.

Sûfilere göre zikir telkinini yapan ilk kişi Hz. Peygamber'dir. Resul-i Ekrem dört halifesine de değişik usullerle zikir telkin etmiş, daha sonraki tarikatlar bu usûllere göre zikirlerine yön ve şekil vermişlerdir.

Tarikatlarda şeyh, dervişlere ferdi olarak yapmaları gereken zikir ve diğer ibadetleri talim ve tarif ettiği gibi toplu olarak yapılan zikir meclislerini de idare eder:

a. Ferdi Zikir

Müridin kendi başına yaptığı zikirdir. Mürid, kesin olarak şeyhin tarifinin dışına çıkmaz. Ruhî hayatı bütünüyle şeyhin kontrolündedir. Şeyh, müridin anlattıklarından, hissettiklerinden ve gördüğü rüyalarından hareketle değişik zikirler telkin eder. Müridin yaptığı zikre "**virid**" (çoğulu evrâd), okuduğu duaya "**hizb**" (çoğulu ahzâb) denir. Bir iş yaparken okunan Arapça, Farsça veya Türkçe dualara ise "**tercüman**" adı verilir. Her tarikat pirine nispet edilen hizb ve dualar vardır.

Şazelienin piri Ebu'l-Hasan Şazelî'nin hizbleri meşhur ve yaygındır.

Zikir için yapılan birçok tasnif ve taksim vardır. Bunlardan biri şöyledir:

Dilin Zikri

Dil ile yapılan, sesli veya sessiz zikirdir. Zikrin sesli olması nefse işittirmeye ve onu zabt u rabt altında tutmaya vesiledir.

Kalbin Zikri

Birtakım kelimeleri tekrarlamaktan öte bir nevi derin tefekkürdür. Dil ile kalp zikrinin beraber olması daha üstündür.

"Cehrî zikir mi yoksa hafi zikir mi daha faziletlidir?" meselesi tartışılmıştır. Her iki zikir için Kur'ân ve hadisten delil bulmak mümkündür. (Müsned, 1,172, 180,187)

b. Toplu Zikir

İlk asırda pek yoksa bile, özellikle tarikatların kuruluş teşkilatlanmalarından sonra tekkelerde toplu zikir meclisleri icra edilmeye başlanmış, zamanla belli âdâb ve erkânı olan tarikat zikirleri meydana çıkmıştır. Genel olarak "**âyin-i ehlullâh**", "**icrâ-yi zikrullâh**" gibi isimler alan bu toplu zikirler tarikatlara göre farklılıklar arz ettiği için değişik isimler de

almışlardır. Bunlardan meşhur olanlarını şöyle sıralamak mümkündür:

1. Semâ'

İlk asırlarda dini musiki anlamına gelen semâ', Mevlevîlik tarikatının zikrine verilen isimdir. Ayakta ve dönerek, musiki eşliğinde icra edilir Zikir esnasında dervişler hareketleriyle çeşitli dinî-tasavvufî temaları sembolize ederler. Bir adı da "**mukabele**"dir. Bugünkü şekliyle semâ' sonraki asırlarda oluşmuştur.

2. Hatm-i Hâce

Nakşibendiye tarikatının şeyhin huzurunda oturarak icra ettiği zikirdir. Sessiz olarak (hafi) yapılır. Herkes okuyacağı dua, âyet ve salevât şeyhin işaretleriyle okur. Cemaat arasında İnşirah suresini ezbere bilenler 10'dan fazla ise büyük hatme, değilse (daha kısa sürede biten) küçük hatme yapılır. Râbita ile başlayan hatme, silsile şeyhlerini ihtiva eden bir dua ile sonra erer. Hatme esnasında gözler kapalıdır. Mürit olmayan zikre iştirak edemez.

3. Darb-ı Esmâ

Halvetîler, toplu zikirlerine bu adı vermişlerdir. Hal-ka halinde oturarak hafif sallanarak yapılır. Vücûdun hafif hareket etmesi mâsivâdan sıyrılmak için bir vesile olarak kabul edilir.

4. Zikr-i Kıyâm

İsminden de anlaşılacağı gibi ayakta ve sesli olarak yapılan bu zikir Rifaî ve Sa'dîlerin zikirlerine verilen isimdir. Rifaî tarikatında zikir esnasında şeyhin makamının önünde beline kılıç kayışı bağlamış (kemerbend) iki mürit hazır bekler.

5. Deverân

Kâdirî zikri. ayakta, oturarak ya da dönerek yapılır.

Zikir meclisleri özellikle fakihlerce en çok tartışılan tasavvufî konulardan biridir. Konunun leh ve aleyhinde pek çok risâle yazılmıştır.

Toplu zikirler şüphesiz belli zamanlarla sınırlanmış bir nevi mecburi âyinler niteliğinde olmayıp, müritlerinin gönüllerinin hazır olduğu zamanlarda tabii olarak icra edilmesi esastır. Bu anlayışın son asırlarda ortadan kalktığı görülmektedir. İstanbul'daki bütün tekkelerin zikir ve mukabele günleri tespit edilmiş ve broşür tarzındaki risâlelerle bastırılıp dağıtılmıştır. Böylece zikir meclisi sadece müritlerin değil, dışarıdaki muhiplerin de katılımıyla daha

değişik bir görünüş arz etmiştir. Bu meclislerin halkın dinî musiki ihtiyacını karşıladığını söylemek de mümkündür.

Tarikatların temeli olan zikir gelişi güzel yapılan bir hareket olmayıp, bunun çeşitli safhaları vardır ve bunlara riayet şarttır. Her tarikat kendi zikir meclislerinin âdâb ve erkânını tespit eder ve sâliklerin buna uymalarını ister.

Seyr u Sülûk

Seyr ve sülûk kelimelerinin sözlük anlamı gitmek, bakmak, yürümek girmek demektir. Tasavvufî bir terim olarak "**seyr u sülûk**", müridin dervişliğe başlayışından vuslatına, tasavvufî yolculuğunu tamamladığı noktaya kadar yaptığı manevi ve kalbi sefer ve yolculuğun adıdır.

Bütün mistik hareketlerde olduğu gibi tasavvufta da bu yolculuğun tabii neticesi olarak bir kademeleşme, basitten mürekkebe doğru bir gidiş, iyiye mükemmele doğru bir tekâmül söz konusudur. Bu tekâmülü gerçekleştiren sûfiye "**şâir**" "**seyyâr**", "**sâlik**" gibi isimler verilir. Allah'a doğru manen seyreten dervişin yolculuğu ile ilgili tasnif şöyledir.

1. Seyr ilallâh: Allah'a seyr. Nefisten hareket edip kalb makamının sonuna yani "**ufuk-ı mübîn**"e ulaşmak.

2. Seyr fillâh: Allah'ta seyr. Hakk'ın sıfatları ile vasıflanarak "**ufuk-ı a'lâ**"ya ulaşmak. Vahidiyet ve cezbe makamı, Hakk'ta Hakk ile olan yolculuk.

3. Seyr ma'allâh: Allah ile seyr. Zâhir ve bâtın ikiliğinden kurtularak veliliği sonuna ulaşma. Ehadiyet makamı, ikilik hali bulunduğça "**kâbe kavseyn**" yok olduğça "**ev ednâ**" diye isimlenir.

4. Seyr 'anillâh: Allah'tan seyr. İrşat için tekrar halika dönmek. Buna "**beka ba'de'l-fenâ, fark ba'de'l-cem**" de denir.

İlk iki seyr ile velilik makamına, son ikisi ile mürşidlik makamı ve yetkisine kavuşulur. Basitten mükemmele doğru yükselen bu kademeleşme, etvâr-ı seb'a (yedi merhale) şöyledir.

1. Nefs-i emâre: Kötüyü, günahı emreden nefis (Yusuf 12/53).

2. Nefs-i levvâme: Kendini kınayan, kötüleyen nefis (Kıyamet 75/2).

3. Nefs-i mülhime (mülheme): İlham ve keşfe mazhar olan nefis (Şems, 91/7).

4. Nefs-i mutmainne: Huzura kavuşmuş, tatmin olmuş nefis (Fecr 89/27).

5 Nefs-i râziye: Razı olan, şikâyetçi olmayan nefis (Fecr 89/28).

6 Nefs-i mardıyye: Allah'ın kendisinden razı olduğu nefis (Fecr 89/28).

7 Nefs-i kâmile: Tam, kâmil, temiz nefis.

Seyr ü sülûkun en önemli unsurlarından biri de müridin yaşadığı çile ve halvet hayatıdır. Bu dönem hassas bir dönemdir. Bu safhanın uygun bir metot ve zaman içinde aşılması konusunda şeyhe büyük görevler düşer. Sûfilere göre bu safhadaki başarısızlıklar kısmen şeyhin başarısızlığıdır. Çile, Farsça 40 anlamına gelen "**çhil**" kelimesinden alınmıştır. Kelimenin Arapça karşılığı "**erbain**"dir. "**Erbain çıkarmak**" tabiri de buradan kaynaklanmıştır. Tasavvufî bir terim olarak çile, sakın bir yere çekilip zikir ve ibadetle meşgul olmak demektir. Çile ve hizmet üç gündün, bin bir güne kadar sürebilir. Dervişlere hizmetle geçen 1001 günlük çile sadece Mevlevî tarikatında vardır. Diğer tarikatlarda yaygın olan süre 40 gündür. Bu kırk sayısına şu âyet işaret etmektedir:

"Musa ile otuz gece bana ibadet etmesi için sözleştik ve buna on gece daha ilâve ettik, böylece Rabbinin tayin ettiği vakit kırk geceye tamamlandı." (Araf 7/142)

Çile ile itikâf arasında benzerlik vardır. (bk. Bakara 2/187).

Çileye giriş ve çıkış şeyhin kontrolünde yapılır. Çilenin şartlarını yerine getiremeyen mürid çileden çıkar, buna "**çile kırmak**" denir. Tekrar çileye gireceği zaman yeniden, birinci gündün başlar. Çileyi normal süresinde tamamlamak "**çile çıkarmak**", çile çıkarana da "**çilekeş**" adı verilir. Çile için halvet, inziva tecerrüd, terk-i dünya, itikâf, perhiz, riyazet, mücadele-i nefis gibi tabirler kullanılır.

Avârifü'l-Maarif'te geçtiğine göre tekke de bulunan insanlar dört grupta toplanmaktadır.

1. Şeyhler, 2. Gençler, 3. Hizmet edenler, 4. Halvete girenler.

Çilehane genellikle tekkenin sakın ve az ışık alan bir yerinde bulunurdu. İssiz yerlerde, mağaralarda çile çıkaranlar, ömrünü çile ile geçiren dervişlerde olurdu. Çilesini seyahat ederek tamamlayanlar da vardı.

Taşlaşmış Kalpleri Eritsek Merhametimizle

Ayşegül SAYIN

*Şimdi kalkmalı ve dirilmeliyiz
battığımız yerden göklere doğru.
Mumu eriten ateş gibi biz
de merhametimizle eritmeliyiz
katılaşmış kalpleri! Yağmur
rahmettir, dertler yağmur ol-
muşsa almıştır yağmurun be-
reketinden bir nebze olsun gü-
zellikler. Kötüyü iyiye, çirkini
güzele çevirmek bizim elimizde,
bizim gayretimizde gizli.*

Ne çok acı var!
Ne çok hüzn...
Ne çok keder birikmiş elimizde avucumuzda...
Ne çok dert, ne çok sorun sağanak sağanak yağmış üzerimize.
Hastalık, açlık, susuzluk, fiziki, ruhsal birçok sıkıntılar...
Adını duyduğumuz, duymadığımız nice imtihanlar...
Evet, şunda kuşku yok; Neredeyse yok denecek kadar az, acı sahibi insan.
Hatta o kadar çok ki kuşatmış nasırlaştırarak kadar merhametimizi.
Ah ki; Ezaların şiddetli yağmurunda nasır tutmuş kalplerimiz.
Açıp yarmaya gerek kalmadan görünüyor yara izleri yüz çizgilerimizde.
Ah ki; Acılarla aynı şiddette çoğalıyor sanki acımasızlıkta!
Ne kadar sarmışız etrafımızı zırlarla. Bir cenaze kalkmış içimizden mezara doğru.
Ve kaybetmişiz ve gömmüşüz acıma duygumuzu ruhumuzun derinliklerine.
Üzerine taştan tuğlalar örmüşüz. Demirden çitlerle perçinlemişiz. Giremez olmuş kalp hanemize nurdan ışık huzmeleri.
Karanlığın esiri olmuşuz ne yazık!
Zalimliğe uğrayan iken, biz de zalimin ta kendisine dönüşmüşüz. Siluetimize yansımış umarsızlık, kayıtsızlık.
Terk etmişiz merhametin ılık diyarını çoktan. Harabeye dönmüş içtenliğin, samimiyetin hanesi.
Şefkat duygumuz da nasırlaşmış iyiden iyiye.
Şaşırarak ya da inkâr edecek bir durum yok! Bilakis siz de en az bir kere duymuş ve ya yaşamışsınızdır bu duyguyu.
Aynısı benimde başıma geldi duygusunu!
Ah ben neler çekmedim ki...
Vah benim başıma neler gelmedi ki?
Senin yaşadığın da dert mi?
Gel sen bir de benim yaşadıklarımı bir gör!
Böyle diyerek maalesef ne yaptığımızın farkına dahi varmıyoruz. Karşımızdakinin sıkıntılarını kendi

sıkıntılarımızla kıyaslayarak küçümsüyoruz. Yarıştıırıyoruz adeta sorunlarımızı. Sen de varsa ben de daha fazlası var gafleti uzaklaştırıyor bizi dostlarımızdan. Farkına varmadan azalıyor sevdiklerimiz birer birer etrafımızdan. Sinsi bir yalnızlık sokuluyor böylelikle yanı başımıza. Dedim ya Ne yazık ki merhamet gönlümüzün en üst raflarına kaldırılmış, orada küflenmekte...

Hâlbuki bilmemiz geren bir husus var, o da; merhamet etmeyenin merhamete nail olmayacağı!

Dertsiz baş imtihansız hayat yoktur elbette! Hepimizin birbirinden farklı imtihanı var bu dünyada. Ama bu demek değil ki bencil bir insan olup bizden bağımsız olan insanlara karşı bigâne olacağız. Bu demek değil ki taştan duvar öreceğiz kalbimize...

Zira bu imtihanlar cümlesi içerisinde hepimizin ayrı bir görevi ve yeri var. Bir eksik diğeriyle tamam oluyor, bir sıkıntı diğeriyle tamamlıyor. Birimiz diğeriyle yarım kalmışlığına çare buluyor. Yarışmak yoksa nereye kadar? Dertler insanı çaresiz yapmaz, yormaz, bıktırmaz bilakis güçlendirir, azmine azim katar. Biz bir adım önde isek arkadan gelene güzel bir çıkış yolu sunar. İleri bir fikir olanağı elde edilmiş olur. Hep ihtiyaç duyarız hani bize tecrübesiyle yardım edecek, yol yordam gösterecek birine. Ama tasa burada başlıyor işte. Kime dokunsan bin ah duyuyorsun. Dost, kendine dost olacak birini arıyor. Sana dost olmaya takati yok! Bulamıyorsun böylelikle Derdini teselli edecek bir dost! Bu, böyle bir kısır döngüye dönüp yılankavi bir yol gibi uzayıp gitmekte yerin karanlık izbelerine doğru.

Yol yakinken dönmeli hatadan. Yaşadığımız hayatın ibret almalı ve güzel haslet olan merhamet duygumuzu yitirmemeli, hatta yaşadıklarımızla perçinlemeliyiz bu duyguları. Unutmayalım ki yardım eli uzatamayacak durumda olsak bile teselli verecek mecalimiz de mi yok?

Şimdi kalkmalı ve dirilmeliyiz battığımız yerden göklere doğru. Mumu eriten ateş gibi biz de merhametimizle eritmeliyiz katılaştığımız kalpleri! Yağmur rahmettir, dertler yağmur olmuşsa almıştır yağmurun bereketinden bir nebze olsun güzellikler. Kötüyü iyiye, çirkin güzele çevirmek bizim elimizde, bizim gayretimizde gizli.

Ve diyelim, dedirtelim soluk soluk ve çekelim nefes nefes ciğerlerimize;

Ne çok acı var evet ama ne çok da tesellisi var!

Dr. Zafer TORTUM

külli ve cüz'i irade

Şöyle bir düşünüyorum da ne garip değil mi! Günümüzdeki baş döndürücü teknolojik gelişmelere, her gün ortaya çıkarılan inanılmaz ilmi keşiflere rağmen 21. asırda hala Cenab-ı Hakk'tan bihaber olan insanlar var!

Ateizm gayyasında boğulan gafiller, Rabbimizin "**Külli İradesini**" (haşa) yok sayıp, cüz'i iradelerini menfi yönde kullanarak, sırtında kitap taşıyan merkep misali, sözüm ona koskoca "**profesör**" unvanını bile taşıyabiliyorlar. Televizyonlarda hiç sıkılmadan, çekinmeden "**Kadir-i Mutlak mı? O da ne demek!**" diyebiliyorlar. İnsanın içini acıtan bu durum karşısında Hz. Ömer'in yaşadığı bir olay geliyor aklıma:

Hz. Ömer (r.a) Şam'a sefer yaptığı zaman bir rahibin yanından geçerken durur ve bir müddet ona

baktıktan sonra ağlamaya başlar. Bu rahip hasta, yorgun ve dünyayı terk etmiş bir kişidir. Hz. Ömer'e onun hristiyan olduğunu, bu durumda niçin ağladığını sorarlar:

"Bunu biliyorum. Hesap gününü hatırladım ve onun yorgunluğuna, bitkinliğine rağmen, ateşe girecek oluşuna acıdım!" diye buyurur.

Hristiyan birinin azap göreceğini düşünüp, onun için gözyaşı döken "**Halifelere**" sahip bir dinin mensuplarıyız biz, hamdolsun.

Ama şunu soruyor muyuz kendimize:

Dinin emirlerini olması gerektiği kadar yaşayabiliyor muyuz? 1400 küsur senedir Yüce Allah'ın (c.c) yardımıyla kâinatın kalbine bu muhteşem değer-

ler topluluğunu nakşeden Hz. Muhammed’i (s.a.s) yeterince anlayıp, çevremize anlatabildik mi? Peygamber torunlarını Kerbele’da şehit eden zihniyet, günümüz İslam Coğrafyasında yeni Kerbelalar yaratmamız mı? Acaba neden?

Evet, bence biz Müslümanlar dinimizi yeterince bilemedik, öğrenemedik veya maalesef bildiğimiz gibi amel edemiyoruz.

Mesela; Yüce Allah’ın küllî iradesini biraz düşünebilsek! Kâinatı yoktan var eden, en küçük atom parçacığından galaksilere, yeryüzündeki her bitki, hayvan ve insan topluluklarına kadar hepsinin hayat sürecinde mevcut olan sonsuz işleri birlikte dileyebilen **ilâhî irade**... Bunun yanında insana değer verip, lütfettiği **cüz’i irade**. Bu ise; bir anda ancak, bir şey dileyebilen, insan iradesidir.

İnsan vücudunda onlarca organ ve doku, bu organ ve dokuları oluşturan trilyonlarca hücre mevcuttur. Her hücrenin yüzlerce bilinen fonksiyonları vardır. Aynı anda iki şeyi iradeden yoksun olan insanoğlu; birçoğu kendisinin farkında olmadan gelişen bedenindeki bu sayısız faaliyetleri acaba nasıl izah edebiliyor? Bu bile delil değil midir ki; insan sadece bir mahlûktur ve saniyede binlerce reaksiyonların olduğu insan vücudu, küllî bir irade ile tanzim ve idare ediliyor. Allahu Teâla, küllî iradesiyle harâmı ve helali, kötüyü ve iyiyi, hayrı ve şerri, günahı ve sevabı, meleği ve şeytanı yaratmış olup; insana bahşettiği cüz’i iradeyle serbest bir şekilde seçme hakkı veriyor.

Bütün bunlara istinaden, insanoğlunun şöyle düşünmesi gerekmez mi:

“Bedenimdeki hiçbir organ, hiçbir hücre faydasız, başıboş değil. Ben de, irademi doğru kullanarak dünya ve âhiretime yararı olmayacak lüzumsuz şeylerin peşinde koşmamalıyım. Yüce Rabbimin o sonsuz küllî iradesi ile yarattığı bu imtihan dünyasında, cüz’i irademi hayırlı ve faydalı bir şekilde kullanmalıyım. Dinimin emir ve yasaklarını öğrenmeli, ibadetlerimi eksiksiz yerine getirmeliyim.”

Ayrıca insan etrafına bir baksa; bir bütün olarak düşünse, bedenimizde olan olaylara (kalbin çalışması, sindirim, boşaltım, solunum, hareket, bağışıklık ve

daha nice fonksiyon gibi) müdahale edebiliyor muyuz? Bunlar İlahi bir iradenin sonucu olmuyor mu? Yine güneş sistemi ve milyarlarca galaksiler kendine mi kusursuz bir şekilde, binlerce yıldır var olup, aynı yörüngede hareket ediyorlar? Her ağaç farklı bir meyve üretmiyor mu? Aynı ışığı, aynı suyu, aynı fotosentezi kullandıkları halde bu çeşitliliği sağlayan ilahi bir kudretin varlığı nasıl inkâr edilir?

Yine kâinatta müthiş bir ahenk içerisinde saniyeler içerisinde binlerce canlı (bakteriden virüslere, böceklerden kuşlara, yılanlardan farelere, bitkilerden insanlara kadar) aynı anda bazıları doğup, bazıları ölmüyor mu? Kimisi gençleşiyor, kimisi yaşlanıyor. Bazıları acıkıp, bazıları yemeklerini yemiyor mu? İnsanların kimisi hastalıkla imtihan edilip, kimisi de Rabbimizin “**Şâfi**” ismi ile şifa bulmuyorlar mı?

Görüldüğü üzere bu âlemde birbirinden farklı binlerce, milyonlarca fiil beraber icra ediliyor. Her biri

bir ilâhî ismin tecellisini gösteren böyle sonsuz ve birbirinden farklı, hatta çoğu zaman birbirine zıt fiilleri birlikte icra etmek, ancak küllî bir iradenin işidir.

Bazı kişiler gafletten uyanıp, bütün bu olup bitenlere “**Sübhânallâh**” deme bahtiyarlığına erişiyor. Cüz’i iradesini ölçü olarak, onun aczini, noksanlığını fark edip, bu sonsuz icraatları hayret ve hayranlıkla düşünüp;

kâmil imana erişiyor. Kimileri de yok tabiatı, yok evrimdi diyerek zillet deryasında çırpınıp duruyor. Allah ıslah etsin diyor ve konuyla ilgili şu ilahi uyarıları istifadenize sunmak istiyorum:

Cenab-ı Hakk, Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyuruyor;

“Allah, onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir; gözlerinin üzerinde perdeler vardır. Ve büyük azap onlarıdır.” (Bakara Sûresi, 2/7)

“Andolsun, cehennem için cinlerden ve insanlardan çok sayıda kişi yarattık (hazırladık). Kalpleri vardır bununla kavrayıp-anlamazlar, gözleri vardır bununla görmezler, kulakları vardır bununla işitmezler. Bunlar hayvanlar gibidir, hatta daha aşağılıktırlar. İşte bunlar gafil olanlardır.” (A’raf Sûresi, 7/179)

İlâhî İrade... Bunun yanında insana değer verip, lütfettiği cüz’i irade. Bu ise; bir anda ancak, bir şey dileyebilen, insan iradesidir.

Yûnus'un Menâkıbı

Prof. Dr. Mustafa TATÇI

Yûnus Emre'nin tarihî kişiliği menkıbeler içinde kaybolup gitmiştir. Kaynaklar ondan bahsederken daima rivayetleri aktarmaktadır. Bu sebeple, Yûnus'un kimliğini araştırırken menkıbelerden hareket etmek, bu rivayetlerdeki küllenen gerçekleri ortaya çıkarmak gerekir.

Yûnus'un destanî hayatının iki ayrı kaynağı vardır:

Birincisi "**Hacı Bektaş-ı Velî Vilâyetnâmesi**"dir.

İkinci kaynak da XVIII. asırda İstanbul'da yaşayan İbrahim Hâs (ö.1762) tarafından yazılan "**Tezkiretü'l-Hâs**" adlı menâkıbnâmedir.

Yûnus Emre, Vilâyetnâme'ye göre fakir ve ümmî bir köylüdür. İbrahim Hâs'ın topladığı rivayette ise, şehirli, medrese eğitiminden geçmiş, müftülük yapmış bir kişidir.

Vilâyetnâme'de, Yûnus'un, Hacı Bektaş-ı Velî'nin huzuruna gidişi anlatılırken şöyle denilir:

"Hacı Bektaş-ı Velî, Horasan diyarından Rûm'a gelip yerleştikten sonra veliliği ve kerametleri etrafa yayıldı. Her taraftan mürid ve muhibler gelmeye, büyük meclisler kurulmaya başlandı. Fakir halli kimseler gelir, nasîb alır giderlerdi. O zaman, Sivrihisar'ın şimal tarafında Sarıköy denilen yerde, Yûnus derler bir kimse var idi. Gayet fakir hâlli olup ekincilik ederdi. Bir vakit kıtlık oldu, ekinden bir nesne hâsil olmadı. Yûnus, erenlerin bu güzel vasıflarını işitti. Herkesin bu kapıdan boş dönmemesi dolayısıyla bir bahane ile gidip kifâf denecek kadar bir şeyler istemeği düşündü. Eli boş gitmemek için öküzüne dağdan alıç yükleyip Sulucakarahöyük'e doğru yola koyuldu.

Karahöyük'e varınca, Hacı Bektaş-ı Velî huzuruna çıktı, armağanını sunup:

"Ben fakir bir kimseyim, bu yıl ekinimden bir nesne alamadım, ümittir ki, bu yemişi kabul edip karşılığında buğday veresiniz, aşkınıza kifâf edelim" dedi. Hacı Bektaş:

"Öyle olsun." diyerek abdâllara işaret etti, alıcı alıp, paylaşıp yediler, Yûnus bir kaç gün orada eğlendi. Gidecek olunca, Hacı Bektaş'a haber verdiler. O da:

"Sorun bakalım ne ister, buğday mı, nefes mi verelim?" dedi. Sordular, Yûnus:

"Ben nefesi neyleyeyim, bana buğday gerek." diye cevap verdi. Yûnus'un cevabını Hacı Bektaş'a bildirdiler. Hünkâr:

"Varın Yûnus'a söyleyin, alıcının her tanesi için bir (iki) nefes verelim." buyurdu. Yûnus dedi ki:

"Ehl ü iyâlim var, nefes karın doyurmaz, lütfederse buğday versinler kifâf edelim."

Bu sözü Hacı Bektaş'a arz eylediler. Bu defa:

"Varın söyleyin, alıcının her çekirdeği başına on nefes verelim." dedi. Yûnus bu söze karşılık yine:

"Ben nefesi neyleyim, çoluğum çocuğum var, bana buğday gerek." diye ısrar etti. Razi olmadı. Hacı Bektaş, dilediği kadar buğday verilmesini emretti, öküzüne yüklediler.

Yûnus veda edip yola koyuldu. Köyün aşağı ucunda olan hamamın öte başındaki yokuşu çıkınca aklı başına geldi. Şöyle düşündü:

"Vilâyet erine vardım, bana nasîb sundular alıcımın her çekirdeği başına on nefes verdiler, kâil olmadım. Ne olmayacak iş ettim, gâfil oldum. İmdi bu buğday bir nice gün içinde tükenir, nefes ise ölünceye dek tükenmez. Ola ki, himmet ettikleri nasibi vereler!"

Yûnus, dönüp tekkeye geldi. Buğdayı öküzün arkasından indirdi. Hünkârın halifeleri bu hâli görüp

Yûnus'a:

"Niçin geri geldin" diye sordular. Yûnus:

"Bana buğday gerekmez, o himmet olunan nasibi versinler." dedi. Yûnus'un ahvâli Hacı Bektaş'a arz edildi. Hacı Bektaş buyurdu ki:

"O şimdiden sonra olmaz. Biz o kilidin anahtarını Tapduk Emre'ye verdik, varsın nasibini ondan alsın."

Yûnus'a bunu buyurdular. Bu söz üzerine Yûnus yola koyuldu. Tapduk Emre'ye geldi. Hacı Bektaş'ın selâmını söyledi, vâki olan hâli anlattı. Tapduk Emre:

"Safâ geldin, hâlin bize malum olmuştu; hizmet et, emek yetir, nasibini al!" dedi.

Yûnus dedi ki:

"Ne hizmet varsa yapalım!"

Tapduk'un tekkesinin ardında dağ vardı. Tapduk, Yûnus'u dağdan odun getirme hizmetine koştu. Yûnus her gün dağdan odun getirir oldu. Odunu sırtına vurup getirirdi. Amma, yaşını ve eğrisini kesmezdi.

"Erenler meydanına eğri yakışmaz!" derdi. Tam kırk yıl bu hizmeti gördü.

Günlerden bir gün Anadolu (Rum) erenleri Tapduk Emre'nin tekkesine geldiler, büyük topluluk oldu. Meclis kuruldu. O mecliste Yûnus-ı Gûyende derler bir kimse vardı. Yûnus da orada idi. Tapduk Emre cezbelenip halle-

nince Gûyende'ye:

"Yûnus, söyle!" dedi. Gûyende işitmedi. Tekrar:

"Yûnus şevkimiz var, sohbet eyle, işitelim!" dedi. Yûnus-ı Gûyende yine işitmedi. Üçüncüsünde de Gûyende'den haber çıkmayınca, bu sefer Yûnus Emre'ye dönüp:

"Yûnus, vakit oldu, o hazinenin kilidini açtık, nasibini aliverdin, sen söyle! Bu mecliste sohbet eyle. Hünkâr varlığının nefesi yerine geldi." dedi.

**Yûnus Emre'nin
destanî hayatı kendi
çağından günümü-
ze kadar özellikle
tasavvufî sohbetlerde
"ideal bir eren ve bir
seyr u sülûk modeli
olarak sürekli anlatıl-
mıştır. Bu özellik, şiir-
leri için de geçerlidir.
Onun şiirleri, Hakk
âşıklarına gerek usûl
(yol) öğretmek, gerek-
se aşk ve irfân telkin
etmek için asırlardan
beri okunmuştur.**

Yûnus'un gönlü açıldı, gözlerinden perde kalktı, şevk denizine düştü. Ağzını açıp inci ve cevâhir saçtı. İlâhî hakikatlerin sırlarından, inceliklerinden öyle sohbet eyledi ki, işitenler hayran kaldılar. Sonra o ne söylediye hepsini kaleme aldılar. Ulu bir dîvân oldu. Hâlen, mezarı Sivrihisar civarında doğduğu yere yakındır."

Yûnus Emre'nin destanî hayatı kendi çağından günümüze kadar özellikle tasavvufi sohbetlerde "ideal bir eren ve bir seyr u sülûk modeli olarak sürekli anlatılmıştır. Bu özellik, şiirleri için de geçerlidir. Onun şiirleri, Hakk âşıklarına gerek usûl (yol) öğretmek, gerekse aşk ve irfân telkin etmek için asırlardan beri okunmuştur.

XVI. asır erenlerinden Elmalılı Vâhib Ümmî'nin: "Biz Yûnus'un sebakın (dersini) evliyâdan okuduk/Gizli değil belliyiz şimdi zaman içinde" beytinde söz ettiği "Yûnus'un dersi", onun dîvânı ve fikirlerinden başka bir şey değildir. Sadece bu beyit, yaşadığı dönemden üç asır sonra Yûnus Emre'nin tesirinin devam ettiğini açıkça göstermektedir.

Yûnus'un destanî hayatının bir kısım rivayetlerini XVI. asırda Bursa'da yaşayan Mehmed Üftâde (ö.1580) anlatmış, bunları da, Azîz Mahmûd Hüdâyî (ö.1628) "**Vâkıât**" adıyla Arapça bir eserde derlemiştir. Vâkıât'taki rivayetler, Yûnus Emre'nin "Vilâyetnâme"deki menâkıbını tamamlamaktadır. Hüdâyî'nin aldığı notlara göre Yûnus'un müşîdi Tapduk Emre, altı telli bir saz olan "şeştâ" çalardı. Bir gün yanında birisi vardı. Tapduk gene şeştâ çalmaya başladı. Şeştânın sesi adama dokundu, coştı, sanatını bırakıp Tapduk'a dervîş oldu.

Vâkıât'taki rivayetlerin birinde, Yûnus Emre'nin, Tapduk Emre'ye otuz yıl hizmet ettiği, tekkeye odun taşıdığı ve nihâyet şeyhinin kızıyla evlendiği yazılıdır:

"Yûnus Tapduk'a otuz yıl sadakatle hizmet etti. Odun taşımaktan sırtı yara oldu. Fakat kimseye belli etmedi. Şeyhi onu severdi. Bu, öbür dervîşlere ağır geldi: 'Şeyhin kızını seviyor da onun için bu ağır hizmete katlanıyor' dediler. Bu dedikoduyu Tapduk'a duyurdular. Tapduk, Yûnus'un hâlini bilirdi. Onları doğru yola getirmek, şüphelerini gidermek için, bir gün Yûnus'a tekkeye hep düzgün odun getirmesinin sebebini sordu. Yûnus:

"Doğru olmayan bu kapıya lâıyk değildir." diye cevap verdi. Tapduk:

"Söyle Yûnus'um söyle!" dedi. Yûnus bu nefesin bereketiyle şair oldu. Sonra Tapduk, dervîşler yalancı çıkmasınlar, utanmasınlar diye kızını da Yûnus'a verdi. Bu kız Kur'ân okurken akan sular durur, dinlerdi."

Üftâde'nin Vâkıât'ında anılan bir başka rivayette de, Yûnus, otuz sene hizmetten sonra manevî yolculuğunu tamamlayamadım, zannıyla tekkeden ayrılmış, fakat yolda rastladığı yedi er ve onlarla yaşadığı olağanüstü hâller sâyesinde gafletten uyanmıştır. Üftâde bu hatırayı şöyle nakleder:

"Yûnus, Tapduk'a otuz yıl hizmet etti. Fakat kendisine bâtın âleminden bir şey açılmamıştı. O da kaçıp dağlara, kırlara düştü. Bir gün bir mağarada yedi ere rastladı, onlarla arkadaş oldu. Her gece onlardan biri dua eder, duası bereketiyle bir sofraya yemek gelirdi. Sıra Yûnus'a geldi, O da, duâ etti:

"Yâ Rabbi, benim yüzümü kara çıkarma. Onlar kimin hürmetine dua ediyorlarsa, Onun hürmetine beni utandırma." dedi. O gece iki sofraya yemek geldi. "Kimin yüzü suyu hürmetine dua ettin." diye sordular:

"Önce siz söyleyin." dedi. Onlar:

"Biz Tapduk Emre'nin kapısında otuz sene hizmet eden erin hürmetine dua ederiz." dediler. Yûnus bunu duyunca hemen geri döndü ve doğruca gelip Ana Bacıya sığındı:

"Aman beni bağışlat." dedi. Ana Bacı dedi ki:

"Tapduk, sabah namazına abdest almak için çıkar. Kapı eşiğine yat. Üstüne basınca: "Bu kim?" diye sorar. Ben:

"Yûnus" derim.

"Hangi Yûnus?" derse bil ki, gönlünden çıkmışsın!

"Bizim Yûnus mu?" derse, ayaklarına kapan, kendini bağışlat."

Yûnus, Ana Bacı'nın dediği gibi eşiğe yattı. Tapduk Emre'nin gözleri görmezmiş. Ana Bacı koluna girer, abdest almağa götürürmüş. O sabah gene götürürken ayağı Yûnus'a değdi:

"Bu kim, diye sordu. Ana Bacı:

"Yûnus!" dedi. Tapduk:

"Bizim Yûnus mu?" deyince, Yûnus Tapduk'un ayaklarına kapanıp suçunu bağışlattı."

Cemaatle Namaza Dair

Mehmet Emin Söğüt

Soru: Namazı neden cemaatle kılmalıyız? Münferit kılarırken aynı huzuru bulamaz mıyız?

Cevap: Müslümanın bu konuda da yegâne rehberi Peygamber Efendimizin uygulamalarıdır. Rasullullah (s.a.s) Efendimiz nübüvvetinden sonraki hayatının tamamında namazlarını sürekli olarak cemaatle kılmıştır. Hayatının son demlerinde dahi cemaati terk etmemiş, kendisi kıldırılmayacak kadar hastayken dahi cemaate iştirak ederek Hz. Ebu Bekir efendimizin arkasında namazını kılmıştır. Bu bir iman ve amel ilişkisidir. Buna böyle inanıp kabullenmek ama yapamamak ayrı bir şey, **'bu devirde ne gerek var ben evimde, yine huzurla kılarım'** demek ayrı şeylerdir.

Bilinmelidir ki cemaatle namaz İslam Dininin şartlarından. Hanefi ve Malikiler vakit namazlarının cemaatle kılınmasını erkekler için **müekked sünnet** (ki en kuvvetli sünnet sınıfıdır) olarak kabul etseler de Şafiiler **farz-ı kifâye**, Hanbeliler ise **farz-ı ayn** olarak kabul etmişlerdir. (Vehbe Zuhayli, İslam Fıkhı, II, s.269 vd)

Namaz bir ibadet olduğu için hakkıyla eda edilen her ibadette olduğu gibi kul, bu esnada rahatlar ve huzurla dolar. Bu hal cemaatle yapılan ibadetlerde varlığını daha çok hissettirir. Unutulmamalıdır ki cemaatle yapılan ibadetler genel affa ve toplu rahmete sebeptir.

İslam bir cemaat/toplum dinidir. Bundan dolayıdır ki toplu olarak yapılan ibadetler teşvik edilmiştir. Cemaat; günden uzak durmaya vesiledir. Kişinin

otokontrolünü sağlar, Cenab-ı Allah'ın rahmetini celbeder. Peygamber diliyle **"Cemaatte rahmet, ayrılıkta azap vardır."**

Burada konuyla ilgili bazı hadis-i şerifleri zikretmekte fayda görüyorum ki Cenab-ı Allah'tan sonraki en tesirli söz O'na (s.a.s) aittir.

"Üç kişi bir köyde veya sahrada bulunur ve cemaatle namaz kılınmazsa, şeytan onlara hâkim olur. Öyleyse cemaatten ayrılma. Çünkü sürüden ayrılanı kurt yer." (Ebû Dâvûd, Salât/47)

"Kişinin cemaat ile kıldığı namaz, evinde veya çarşıda kıldığı namazdan yirmi beş derece daha faziletlidir. Bu fazilet şu şekilde gerçekleşir: Biriniz güzelce abdest alır sırf namaz kılmak için camiye gelirse, camiye varıncaya kadar attığı her adım için bir sevap verilir ve bir günahı silinir. Camiye girdiği zaman namaz için beklediği sürece namaz kılıyormuş gibi sevap kazanır. Melekler bu kimseye dua ederler. Kimseye eziyet etmediği ve abdesti bozulmadığı sürece; 'Allah'ım! Bu kulunu başıyla, ona merhamet et ve tövbesini kabul et' diye dua ederler." (Ebû Dâvûd, Salât/49)

"İnsanlar ilk safın sevabını bilselerdi, ön safta durabilmek için kura çekmekten başka yol bulamazlardı. Namazı ilk vaktinde kılmanın sevabını bilselerdi, bunun için yarışlardı. Yatsı namazı ile sabah namazının faziletini bilselerdi, emekleyerek de olsa bu namazları cemaatle kılmaya gelirlerdi." (Buhârî, ezan, 9,32; Müslim, salat, 129)

Soru: Cemaate sonradan yetişen kişi son oturuşta neleri okumalı?

Cevap: Fıkıhta cemaate sonradan yetişen kişi **mesbuk** olarak adlandırılır. Mesbuk kişi son oturuşta selamdan sonra kılamadığı rekatları kaza etmekle mükelleftir. Yani “*imamın selamından sonra kalkar ve kılamadığı rekâtları münferiden kılar*” demektir.

Son oturuşta malumdur ki sırasıyla ettehiyyâtü, salevât duaları ve Rabbenâ duaları okunur. Mesbuk kişinin bu durumdaki ameli Halebi-i Sağır Tercemesi’nde şöyle anlatılmıştır:

“Bazıları; mesbuk olan bir kimse, teşehhüdü (ettehiyyâtü) imamının selamından önce okuyup bitirirse, yine başından başlayarak teşehhüdü tekrar eder, demişlerdir.

Bazıları da bu durumda teşehhüdün sonundaki kelime-i şehadeti tekrar eder, demişlerdir.

Bazıları ise; sükût eder, demişlerdir.

Bazıları da; salevâtları ve Rabbenâları okur, demişlerdir.

Fakat bu hususta esas olan kavil şudur: Bu kimse

teşehhüdü ağır ağır okumalıdır. Ta ki, imamı selam verdiği zaman kendisi de teşehhüdü bitirmiş olsun.”

Soru: Namaz kılarken cemaatle namaz kılınmaya başlanırsa ne yapmalıyız?

Cevap: Bu konuda kişinin kıldığı namazla ilgili olarak iki durum söz konusudur. Farz ya da sünnet kılıyordu.

Eğer kişi münferiden **farz namazı** kılarken cemaatle namaz kılınmaya başlandıysa onun hangi rekâta olduğuna bakılır.

Birinci rekâta olup henüz secde yapmamış ise hemen **namazını bozarak** cemaate katılır.

İkinci rekatta ve kılınan namaz dört rekatlı bir namaz ise oturunca selam verip kendi namazından çıkar ve cemaate iştirak eder. Kendi kıldığı iki rekât **nafile** yerine geçer.

Eğer üçüncü rekâti kılıyor ve secde yapmamışsa ayakta **selam verip** imama uyar.

Dördüncü rekâti kılıyorsa namazını **tamamlar**.

Kılınan namaz sabah veya akşam namazı ise ikinci rekatin bitmesi beklenmeden selam verilip cemaate uyulur. Kişi ikinci rekâtını bitirmişse artık namazdan çıkıp cemaate giremez.

Kıldığı namaz **sünnet namazı** olup bu esnada yanında cemaatle namaz kılınmaya başlanmışsa, ikinci rekâta selam verip namazdan çıkar ve hemen cemaate katılır. Kendi kıldığı namaz öğlen veya Cuma namazının ilk sünneti ise bunları namazın bitiminde dört rekât olarak kılar. İkinci veya yatsının sünneti idiyeler bir daha kılınmaları gerekmez.

Bu konuyla ilgili olarak şunu da hatırlatmakta fayda var. Eğer kişi camiye girdiğinde farz namaza başlanmış veya Cuma namazında hutbe başlamışsa; sünnet namazı ile meşgul olmayıp derhal cemaate dahil olur. Hatta kamet getirilirken bile sünnet durulması mekruh kabul edilmiştir. Sadece sabah namazında durum farklıdır. Sabah namazı cemaatle kılınmaya başlandığı bir durumda eğer kişi sünnetini kılıp kadede (oturuşta) cemaate yetiştirebilecekse biraz da seri bir şekilde sünnetini kılıp cemaate öyle dahil olur. Zira çok kuvvetli bir sünnet olan sabah namazının sünneti farzından sonra kılınmaz ve güneşin doğumundan sonra kendi başına kaza edilemez.

Soru: Son safta yalnız başına namaz kılınır mı?

Cevap: Cemaatle namaz kılınırken son safta kendi başına namaz kılmak **mekruhtur**. Yine bu durumda bakılır; ön safta bir aralık dahi yoksa mekruh değildir. Ancak bir aralık bulunursa namaza durmayıp imamın rükûa varmasına kadar birisinin daha gelmesi beklenir. Arka safta yalnız kılmak zorunda kalındığında; ön saftaki kişinin namaz konularını bilen bir kişi olduğunu da biliniyorsa sırtından hafifçe çekilerek namazda beraber saf tutulur. Ancak zamanımızda cami cemaatinin dini bilgilerdeki zayıflığı göz önünde bulundurulacak bu uygulamanın yapılmaması daha isabetli olabilir. Zira ön saftaki bu kişinin namazının bozulmasına sebep olunabilir.